

Slovenski Pravniki

Glasilno društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. UNIV. PROF. ALEKSANDER MAKLECOV: Očevalne odredbe modernega prava (Konec)	309
2. DR. JOSO JURKOVIČ: Samouprava in avtonomija	325
3. DR. GORAZD KUŠEJ: Akademija za meddržavno pravo v Haagu	340
4. DR. VLADIMIR RAVNIHAR: Kodifikacija mednarodnega prava	344
5. DR. RUDOLF SAJOVIČ: Peta skupščina kongresa jugoslovanskih pravnikov v Dubrovniku	347
6. Književna poročila	351
7. Razne vesti	362

PRILOGA: Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh II (štev. 311—324).

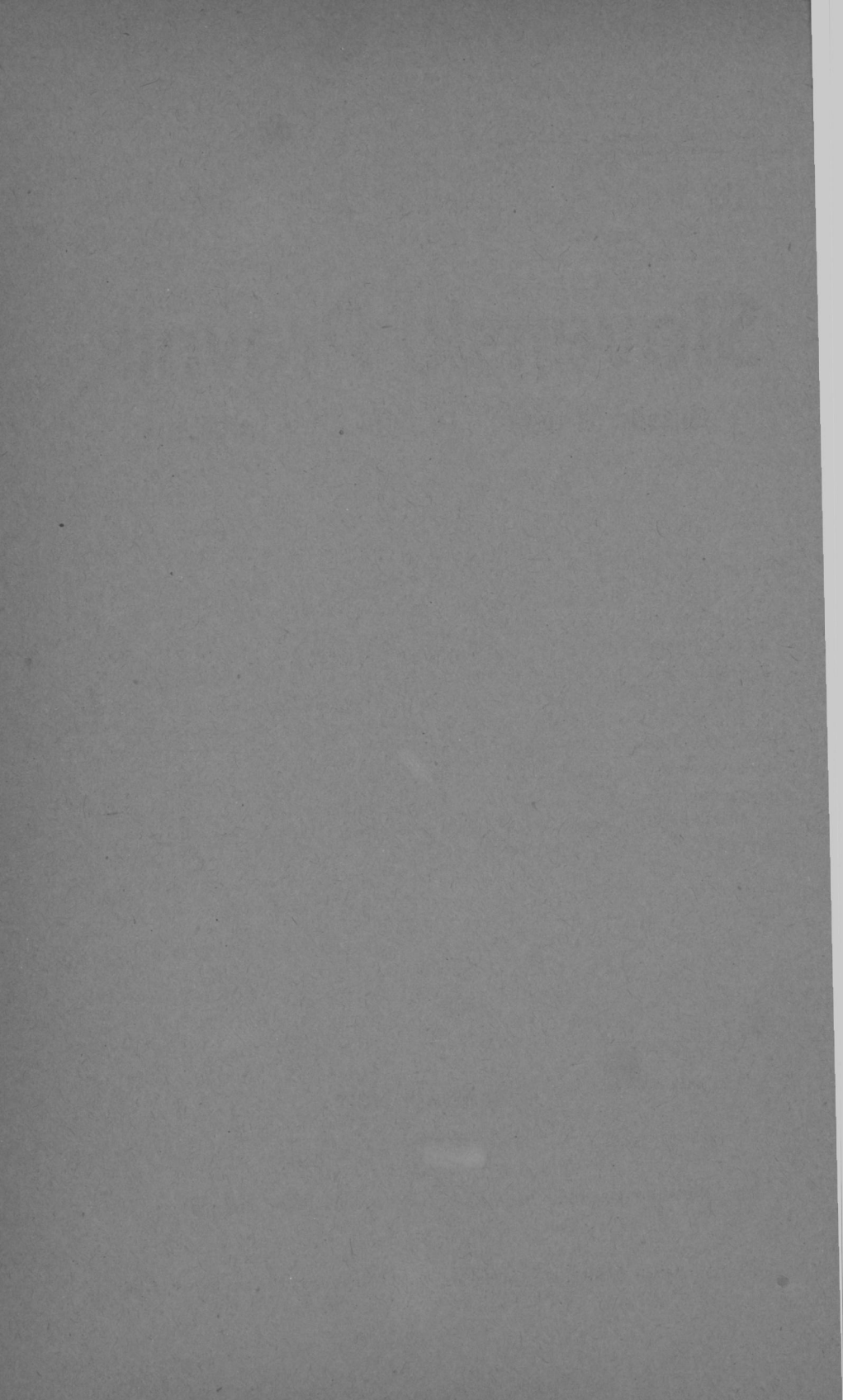

V LJUBLJANI 1932

Urednik: Dr. Rudolf Sajovic

Natisnila Narodna tiskarna — Predstavnik Franc Jezeršek

Rokopisi naj se pošiljajo: Uredništvo »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I.

Slovenski Pravniki

Leto XLVI. Ljubljana, decembra 1932. Št. 11. – 12.

Očevalne odredbe v sistemu moder- nega prava.

Univ. prof. Aleksander Maklecov.

(Konec.)

Dokončni odpust.

V § 27 uredbe so določeni pogoji za dokončni odpust oseb, ki so bile oddane: a) v zavod za zdravljenje ali za čuvanje nevracunljivih oseb ali oseb z zmanjšano vračunljivostjo ali b) v zavod za zdravljenje pijancev. Če bi se morala odpustiti iz zavoda kakšna izmed teh oseb, odredi upravnik zavoda, da zdravnik, ki je opazoval to osebo v času, ko so postajale odrejene očevalne odredbe, predhodno vsestranski pregleda to osebo. Poleg tega zasliši upravnik zavoda še posvetovalni odbor. Izvid in mnenje zdravnika zavoda kakor tudi mnenje posvetovalnega odbora priobči upravnik s svojim predlogom sodišču, ki je odredilo to očevalno odredbo. To sodišče odloči končno o odpustu predlagane osebe z rešitvijo, zoper katero ni pravnega sredstva.

V § 27. uredbe so združene torej določbe o odpustu nevracunljivih, manj vračunljivih oseb (§ 53. k. z.) in kroničnih pijancev tako vračunljivih kakor tudi nevracunljivih (§ 54, odst. 2. k. z.). V vseh teh primerih gre za končni odpust iz zavodov, ki imajo pred vsem zdravstveni značaj. Sodišče odloča o odpustu po svoji svobodni oceni, eventualno na osnovi ponovnega zdravniškega pregleda (§ 53., odst. 4. k. z.). Kot merilo mu je spoznanje, da nadaljnje zdravljenje ali čuvanje ni potrebno (§ 53., odst. k. z.), odnosno, da je dotični ozdravljen (§ 54., odst. 1 k. z.). V §§ 53. in 54. k. z. ni določen noben minimum trajanja teh odredb. Za

odpust je v obeh primerih pogoj ozdravljenje osebe. Ozdravljenje naravno ni vezano na rok. Bistvena razlika med njima pa je v pogledu maksima trajanja: po § 53. k. z. je maksimum absolutno nedoločen (gl. zgoraj), dočim doba bivanja v zavodih za zdravljenje pijancev ne sme presegati dveh let (§ 54., odst. 1. k. z.). V zadnjem primeru se mora očuvanec po preteku dveh let dokončno izpustiti tudi tedaj, če ni ozdravljen. Če upoštevamo, da se v zavode za zdravljenje pijancev oddajo tudi nevrtačunljivi pijanci, potem je jasno, da tiči v tem resna nevarnost za pravni red. Postaviti take osebe po odpustu iz zavoda pod zaščitni nadzor (§ 56. k. z.) bi bilo v teh primerih nujno potrebno, čeprav tudi ta ukrep ne daje polnega jamstva za javno varnost. Dočim v pravkar navedenem primeru niso zadostno zaščitene koristi javne varnosti, so določbe o odpustu iz zavoda za zdravljenje ali za čuvanje (§ 53. k. z.) pomanjkljive glede na interese oseb, ki so oddane v te zavode. Njih usoda odvisi na vse zadnje edino le od uvidevnosti upravnika dotičnega zavoda. V rokah upravnika je osredotočena vsa inicijativa za pokrenitev postopanja o odpustu iz zavoda. V tem pogledu ga ne vežeta ne mnenje zdravnika zavoda ne mnenje posvetovalnega odbora. Sodišče pa mora čakati na njegove predloge. Kakor povsod, tudi tu ni izključena možnost usodnih zmot in celo zlorabe. Saj pomenja oddaja v zavod na absolutno nedoločen rok največjo omejitev osebne prostosti! Zato bi bilo nujno potrebno pri novelizaciji našega k. z. uvesti vsaj ono poročstvo, ki ga določa nemški n. k. z. iz l. 1927 (§ 60.). Pridrževanje v zavodu za zdravljenje ali za čuvanje sme po tem načrtu presegati tri leta le tedaj, če spozna sodišče to za dopustno pred potekom tega roka. Po preteku nadaljnih treh let je potrebna ponovna privolitev sodišča, če sodišče ni določilo za to še krajšega roka.¹⁵

O dokončnem odpustu iz drugih zavodov gl. § 25. ur. o izv. očuv. odredb.

¹⁵ Gl. tudi našo razpravo: Zmanjšana vrtačunljivost v načrtu za k. z. kraljevine SHS. »Zbornik znanstv. razprav.« L. VI. — Skrajno enostransko v duhu pretiranega policeizma obravnava vprašanje o garancijah pri določitvi in izvrševanju očuvanih odredb Giulio Battaglino. Gl. Giulio Battaglino: a) Die Garantien des Beschuldigten bei Verhängung von sichernden Massnahmen im italienischen Recht. »Z. f. die ges. Strafrechtswiss.« 52. Bd. 1932 (Erstes Heft); b) La natura giuridica delle misure di sicurezza. »Rivista di diritto penitenziario.« 1930. Str. 1285 in nasl.

Pogojni odpust.

Pogojni odpust je po našem k. z. predviden le glede oseb, ki prestajajo očuvalne odredbe v zavodu za pridrževanje po prestani novi kazni (§ 51, odst. 4 do 6 k. z.) in v prisilni delavnici (§ 52, odst. 3 k. z.).^{15/2} Obsojenec, ki je pridržan v zavodu po § 51 k. z., sme biti pogojno odpuščen, ko minejo tri leta po prestani kazni, če je moči smatrati, da ni več nevaren za javno varnost. (§ 51, odst. 4 k. z.) Pogojni odpust iz prisilne delavnice je možen že čez šest mesecev po prestani kazni (§ 52, odst. 3 k. z.). Razlika glede roka je utemeljena v razmerju teh dveh očuvalnih odredb glede na nevarnost oseb in na maksimum trajanja teh odredb. Pogojni odpust dovoli in prekliche sodišče na predlog uprave zavoda (§ 51, odst. 5; § 52, odst. 3 k. z.). Upravnik zavoda preskrbi mnenje posvetovalnega odbora zavoda o pogojnem odpustu ter pošlje mnenje odbora s svojim predlogom vred sodišču, ki je izreklo očuvalno odredbo. Sodišče izda rešitev o predlogu uprave zavoda po zaslišanju državnega tožilca. Če sodišče zavrne predlog o pogojnem odpustu, se sme podati ponoven predlog šele čez tri mesece. Ta rok velja tako za pogojni odpust iz zavoda za pridrževanje (§ 51 k. z.), kakor tudi iz prisilne delavnice (§ 28 uredbe). Preklic odpusta je možen v primeru § 51 k. z. v treh letih, v primeru § 52 pa v enem letu. (§ 51, odst. 6; § 52, odst. 3 k. z.). Pogojni odpust se sme preklicati vselej, kadar pogojno odpuščena oseba zlorabi dano prostost ali prekrši pogoje, ob katerih je bila odpuščena (§ 29, odst. 1 uredbe). Pogoji, ob katerih se oseba pogojno odpušča, v uredbi niso navedeni. Tu je torej treba nalično uporabiti predpise zakona o izvrševanju kazni na prostosti (§ 75 uredbe), (§ 28, odst. 2 z. o izv. k. in t. 8 navodil za izv. predpisov §§ 27. do 33 z. o izv. k. z. z dne 7. marca 1929, št. 20.690). Poleg kriterijev, ki veljajo tudi za preklic pogojnega odpusta iz kazenskih zavodov (§ 30 uredbe, § 30, odst. 1 z. izv. k.), je določen še specialni pogoj za preklic pogojnega odpusta iz omenjenih očuvalnih zavodov, namreč takšno vedenje ali dejanje pogojno odpuščenega, zbog katerega bi bilo sumiti, da je nevaren za javno varnost. (§ 20 uredbe). Če prebije pogojno odpuščena oseba do konca čas pogojnega odpusta brez

^{15/2} Utemeljitev pogojnega odpusta pri očuvalnih odredbah z obče-teoretskega stališča podaja Dr. Toma Zivanovič: *Primena opštih krivično-pravnih principa na mere brezbednosti.* »Arhiv za pravno i društv. nauke.« 1914. Str. 261, 262.

prikora, se šteje, da je očuvalna odredba popolnoma prestana (§ 30 ur.). Oseba pa, ki ji je odpust preklican, se odda v isti zavod, kjer je pred preklicem prestajala očuvavno odredbo. V tem zavodu mora prestati ostanek odrejene odredbe (§ 31 ur.).¹⁶

Kazniva dejanja oseb, ki jim je vzeta prostost zbog izvrševanja kakšne očuvalne odredbe.

Po § 69, odst. 2 k. z. velja določba 1. odst. tega paragrafa glede disciplinskega kaznovanja prestopkov, storjenih v zavodu, tudi za osebe, ki jim je vzeta prostost zbog izvrševanja kakšne očuvalne odredbe. Iz § 40 ur. o izv. očuv. odr. sledi, da se smejo disciplinske kazni uporabljati tudi napram nevračunljivim osebam. Discipliniranje nevračunljivih pa očitno nasprotuje zdravstvenemu značaju ravnanja s takimi osebami. Proti njim bi bile primerne le varnostne odredbe, ne pa disciplinske kazni v pravem pomenu besede.

B. Izvrševanje poedinih odredb, ki so spojene z odvzemom prostosti.

Analiza določb o izvrševanju poedinih očuvalnih odredb kaže, da načelo: »očuvalne odredbe niso kazni« pri nas ni izvedeno dosledno. Z istim vprašanjem imajo opraviti tudi druge zakonodaje. Tako očita n. pr. Exner nemškemu načrtu, da se izvrševanje očuvalnih odredb razlikuje od izvrševanja kazni bolj navidezno, ne pa stvarno: »Überall ist das Äussere, das Unwesentliche, die Etikette eine andere, die Sache nicht.«¹⁷

Kot vodilno načelo mora biti misel, da očuvalna odredba v bistvu ni povzročitev zla kot povračila za krivdo. Kolikor gre kaznen pred očuvalnim sredstvom, je povračilna funkcija kazenske represije že izčrpana z izvršitvijo kazni; glede nevračunljivih oseb pa o povračilu vobče ne more

¹⁶ Glasom razpisa ministrstva pravde z dne 17. januarja 1930, br. 2439 »ako je neko lice upučeno na prinudan rad radi krivice po § 12 zakona o zaščiti javne bezbednosti i poretka u državi, upučivanje u zavod za prinudan rad (davanje i opozivanje uslovnog otpusta) izvršice i u buduće upravne vlaste (viša državna tužioštva, odnosno Ministarstvo pravde) po uredbi Br. 34.745 (u vezi sa raspisom Br. 60.039) sve dok je ona u važnosti«. — Dolenc-Sajovic, op. cit., str. 27, sta mnenja, da uporaba predpisov zgoraj omenjene uredbe ni več dopustna, če gre za sodbe iz časa, odkar velja sedanji k. z.

¹⁷ Exner: Der Vollzug... Str. 251.

biti govora. Pri izvrševanju očuvalnih odredb gre ali za očuvanje družbe z izolacijo nevarne osebe ali za prisilno zdravljenje, vzgojo k delu in sl. zaradi socialne reklasacije. Po drugi strani bi bilo tudi treba izvesti jasno in nazorno diferenciacijo pri izvrševanju poedinih očuvalnih odredb. Zaenkrat je vse to le pium desiderium.

Pridrževanje po prestani novi kazni (§ 51 k. z.).

Ta odredba se izvršuje z uporabo takih varnostnih ukrepov, s katerimi se izključi vsaka možnost, da bi taka oseba pobegnila iz zavoda. Druge omejitve so dopustne samo toliko, kolikor zahteva to namen odrejene očuvalne odredbe ali varnost in red zavoda samega (§ 32 uredbe). Ta formulacija, ki je povzeta iz § 285 nemškega načrta z. o izv. k. iz l. 1927, je v načelu pravilna. Vsi drugi predpisi o izvrševanju omenjene očuvalne odredbe (zaposlitev, disciplinske kazni) pa so v glavnem isti, odnosno slični predpisom za izvrševanje kazni v kazenskih zavodih (§§ 34 do 37 uredbe). Edina malenkostna in zgolj zunanja razlika je v tem, da se obleka pridržancev mora razlikovati od obleke obsojencev (§ 34, odst. 2 uredbe). Uredba ni prevzela iz nemškega načrta zelo smotrni odredb glede olajšav (Vergünstigungen, § 29 cit. nemškega načrta), ki so dopustne pri izvrševanju te očuvalne odredbe.¹⁸

¹⁸ Po Exnerju »im ganzen wäre die Behandlung mehr der Haft als dem Zuchthause anzugleichen. Grundsatz ist: Verwahrung ist einfache Freiheitsentziehung mit Arbeitspflicht«. Exner, Der Vollzug... str. 25. Značilno je, da se v Norvegiji to očuvavno sredstvo faktično skoraj ne uporablja, ker si porotniki ne upajo, »einen Verbrecher nach Abbüßung der Strafe, nach Befriedigung der Generalprävention noch jahrelang in Strafhaft zurückzuhalten«. Exner, Theorie der Sicherungsmittel. Str. 167. — Skoraj isto trdi Freudenthal o slični ustanovi angleškega prava (Preventive Detention Prison). Tagebücher von Berthold Freudenthal über seine amerikanisch-englische Studienreise. »Blätter für Gefängniskunde«. 1930. Sonderheft. Str. 191. Motivi nemškega p. z. o izv. kazni so na stališču, da »innerhalb der Grenzen, die aus der Notwendigkeit der Sicherung der Allgemeinheit ergeben, muss... erstrebt werden, die Freiheitsentziehung für die Betroffenen so wenig drückend als möglich zu gestalten.« Amtlicher Entwurf eines Strafvollzugsgesetzes. II. Teil. Begründung. str. 59.

Oddaja v prisilno delavnico. (§ 52 k. z.)

Po § 39. uredbe se izvrševanje te očuvalne odredbe razlikuje od izvrševanja odredbe iz § 51 k. z. le v tem: 1. da se mora obleka oseb, oddanih v prisilno delavnico, razlikovati od obleke oseb v zavodih za pridrževanje po § 51 k. z. in 2. da se smejo prvonavedene osebe zaposlovati tudi z delom zunaj zavoda (§ 39, odst. 2 ur.).

Oddaja v zavod za zdravljenje ali za čuvanje (§ 53 k. z.). Oddaja v zavod za zdravljenje pijancev. (§ 54 k. z.).

Osnovni predpisi o izvrševanju pridržbe po prestani novi kazni (§§ 35 do 38 ur.) veljajo tudi za očuvalne odredbe, ki imajo zdravstveni značaj. To sta oddaja v zavod za zdravljenje in čuvanje nevračunljivih in manj vračunljivih oseb (§ 40 ur.) in oddaja v zavod za zdravljenje pijancev (§ 48 ur.). Čuvanje in zdravljenje nevračunljivih in manj vračunljivih se izvršuje po naredbah in navodilih strokovnega zdravnika, ki upravlja zavod (§ 40 ur.), a zdravljenje pijancev po naredbah upravnika zavoda glede na individualne posebnosti vsake osebe (§ 45, odst. 2 ur.). O uporabi varnostnih odredb gl. § 3 prvega dela naše razprave (in fine). Posebne olajšave so določene za osebe, oddane v zavod za zdravljenje pijancev: 1. ti si smejo izbrati posel sami; 2. se po možnosti zaposlujejo pri delih, ki se opravljajo na prostem zraku (§ 46 ur.); 3. dovoli se jim tudi zmereno kajenje, če se z njim ne krši red v zavodu (§ 47 ur.).

Stroški izvrševanja očuvalnih odredb iz §§ 51 do 54 k. z.

Končno je treba omeniti, da se osebe, oddane v zavode za izvrševanje očuvalnih odredb (§§ 51 do 54 k. z.), vzdržujejo iz državnih sredstev v breme proračuna ministrstva pravde, toda brez pravice države do povračila teh stroškov (§§ 38, 39 40 in 48 ur. izv. očuv. odr.). (Podrobneje gl. D o l e n c, Sodni kazenski postopnik kraljevine Jugoslavije, 1932. str. 282).

§ 4. Izvrševanje drugih očuvalnih odredb.

V skupini tzv. drugih očuvalnih odredb združuje uredba o izv. očuv. odredb (§§ 49 uredbe) divergentne očuvalne odredbe: a) osebne očuvalne odredbe, ki niso zvezane z odvzemom prostosti (§§ 55 do 58 k. z.) in b) stvarno očuvalno odredbo odvzema predmetov (§ 59 k. z.).

A. Izvrševanje osebnih očuvalnih odredb te skupine.

Prepoved zahajati v krčmo (§ 55 k. z.).

Prepoved zahajati v krčmo odredi sodišče za dobo od 3. mesecev do 2. let od dne, ko je dobila sodba pravno moč, če pa je bila izrečena tudi kazen, po prestani kazni. »Krčma« pomeni vsak prostor, kjer se točijo alkoholne pijače (§ 14, št. 2 k. z.). Izvrševanje te očuvalne odredbe je prepuščeno krajevnemu upravnemu oblastvu (§ 52 ur.). Sodišče pošlje upravnemu oblastvu (sreskemu načelstvu) overovljen prepis svoje izvršne odločbe. Spremni dopis sodišča mora vsebovati: a) dan, ko se začne in konča v odločbi označena prepoved, zahajati v krčme in b) vse podatke, ki so potrebni za pravilno izvrševanje ukrenjene odredbe (§ 53 ur.). Prepoved in doba njenega trajanja se razglasi po krajevnem upravnem oblastvu: a) v »Službenih Novinah«, b) v novinah kraja, kjer živi dotična oseba, eventualno tudi c) v strokovnem gostilničarskem listu, če namreč tak list vobče izhaja (§ 54 ur.).¹⁹

Odgovornost osebe, ki ji je prepovedano, zahajati v krčme, se določa »po obstoječih predpisih« (§ 55, odst. 1 ur.). Vsakdo (torej ne samo gostilničarji, kavarnarji itd.), ki ve za razglašeno prepoved iz § 55 k. z., pa vendarle potreže taki osebi z alkoholnimi pijačami, se kaznuje po § 268 št. 4 k. z. — O prepovedi, zahajati v krčmo, v primerih pogojnega odpusta iz kazenskih zavodov, ki jo sme odrediti minister pravde, gl. § 28, odst. 3 z. o izv. k., t. 8. navodil za izvrš. predpisov §§ 27 do 33. z. o izv. k. na prostosti in § 74 ur. o izv. očuv. odr.

Zaščitni nadzor (§ 56 k. z.).

Najbolj podrobno je urejeno v uredbi izvrševanje zaščitnega nadzora (§§ 56 do 66 uredbe). Tudi tukaj se uredba naslanja na nemški načrt (Entwurf eines Strafvollzugsgesetzes) iz l. 1927 (§§ 292 do 301). Sledi mu ne samo v idejni zasnovi, temveč tudi v podrobnostih, deloma celo v imen-

¹⁹ § 304, odst. 1 nemškega načrta z. o izv. k. iz l. 1927, ki je bila za zgled, vsebuje bolj elastičen predpis: »Das Wirtshausverbot und die Zeit, für die es wirkt, sind in einem amtlichen Blatt und in einer am Wohnort oder Aufenthaltsorte des Verurteilten verbreiteten Tageszeitung oder in mehreren Tageszeitungen dieser Art oder in einem Fachblatt des Schankgewerbes oder in anderer geeigneter Weise öffentlich bekanntzumachen.«

stvu. Tako n. pr. rabi nemški naziv »Helfer«, ki ga prevaja z izrazom »pomočnik«, odn. sodni pomočnik. Z. o sodn.-kaz. p. uporablja v sličnih primerih izraz »zaupnik« (§§ 440 in 454 k. p.). Nemškemu izrazu »Schützling« ustreza v naši uredbi naziv »zaščitenec« (srbski: šticienik).

Posebnost izvrševanja zaščitnega nadzora je v tem, da ga izvršujejo praviloma sodni, a ne upravni organi. Zaščitni nadzor redno izvršuje tisto sodišče, ki ga je odredilo; če pa zaščitenec ne stanuje v območju sodečega sodišča, tisto sodišče, v območju katerega ta stanuje ali prebiva, na zaprosilo prvega sodišča; (§ 56 ur.). Zaščitni nadzor ne sme biti daljši od treh let (§ 56, odst. 3 k. z.)²⁰ Minimum v zakonu ni določen.

Sodišče je višji organ zaščitnega nadzora. Neposredne nadzorne funkcije pa so poverjene tkz. sodnim pomočnikom odnosno pomočnicam, ki jih izbira in postavlja pristojno sodišče (§§ 57 in 59 ur.). Pomočniki se izbirajo izmed državnih in samoupravnih organov, potem izmed članov občnih humanitarnih društev, članov društva za zaščito otrok, za podpiranje odpuščenih obsojencev in naposled izmed privatnih oseb, ki se bavijo z zaščito mladine in z zaščito drugih oseb, potrebnih javne pomoči, in ki bi bile voljne upravljati dolžnost sodnega pomočnika (§ 57 ur.).²¹ Izključeni so policijski organi, uradniki, ki vrše kazensko pravosodje (srbski: činovnici, koji vrše krivično pravosudje),²² in uradniki kazenskih zavodov, izvemški duhovnike, zdravnike in učitelje kazenskih in drugih podobnih zavodov. Izvrševanje zaščitnega nadzora nad ženskimi osebami se poverja ženam, prvenstveno učiteljicam osnovnih, odnosno srednjih šol (§ 58 ur.). Naša uredba ni prevzela iz nemškega osnutka predpisa, po katerem izvrševanje zaščitnega nadzora praviloma ne sme biti poverjeno sorodnikom zaščitenca (§ 294, odst. 2 cit. nemškega načrta).

²⁰ Dolenc je mnenja, da se sme odrediti zaščitni nadzor pri pogojni obsodbi (§ 68, odst. 2 k. z.) za vso poskusno dobo, torej eventualno tudi za pet let. Dolenc, Tolmač, str. 147. § 68, odst. 2 k. z. se izrečno sklicuje v oklepajih na § 56 k. z., ki določa kot maksimum trajanja zaščitnega nadzora tri leta. Zato se nam zdi ta razlaga sporna.

²¹ Ta naziv je neprimeren, ker ga uporablja zakon o ureditvi rednih sodišč v čisto drugem smislu: sodni pomočniki so po tem zakonu sodni pripravniki, pristavi in sekretarji (§§ 65 in 67 cit. zakona).

²² To je zelo neposrečen prevod iz cit. nemškega načrta z. o izvr. k. (§ 294), ki omenja »Organe oder Beamten der Strafrechtspflege«.

Pomočniki in pomočnice se postavljajo s pismeno sodno naredbo.²³ Službena prisega se nadomešča s slovesno obljubo. Ob postavitvi jih pouči sodišče o pomenu in namenu zaščitnega nadzora, jih obvesti o osebnih razmerah zaščitencev in o njih pravicah in dolžnostih. Pomočnikovo ime in njega priimek se priobči zaščitencu in njegovi rodbini, odnosno zakonitim zastopnikom.

Pri določitvi dolžnosti in pravic pomočnika sledi uredba zopet skoro dobesedno nemškemu osnutku (§ 296 nemškega osnutka). Pomočnik mora: 1. nadzirati svojega zaščitenca tako, da s tem ne otežuje njegovega poboljševanja, ter mu mora dajati navodila in nasvete v vseh potrebnih primerih; 2. podati mora o svojem delovanju in o zaščitencemvem ponašanju poročilo ne samo takrat, kadar sodišče to zahteva, ampak vselej, kadar zahteva to pravilno izvrševanje zaščitnega nadzora (§ 60 ur.). Pomočnik ima pravico: 1. se vsak čas sestati z zaščitencem; 2. zahtevati potrebna obvestila o zaščitencu od njegovega zakonitega zastopnika ali svojcev, ki jih ti morajo dajati; 3. pregledovati vse sodne spise, ki se nanašajo na njegovega zaščitenca (§ 61 ur.).²⁴ Zaščitenc, njega zakoniti zastopnik in svojci imajo pravico pritožbe na sodeče sodišče zoper vsako pomočnikovo postopanje ali njegovo naredbo. Rešitev sodišča, izdana o teh pritožbah, je takoj izyršna. (§ 66 uredbe.)

V uredbi o izv. očuv. odr. so določene tudi sankcije za kršitev pogojev zaščitnega nadzora, ki se stopnjujejo odvisno od pomena teh kršitev. Če zaščitenc ne sluša pomočnikovih nasvetov in navodil, ali se izogiba zaščitnemu nadzoru, ne izpolnjuje odrejenih dolžnosti in s tem ovira ostvaritev zaščitnega nadzora, mu odredi sodeče sodišče, naj v določenem roku izpolni odrejene dolžnosti ter ga opozori na posledice, ki utegnejo nastati zaradi tega (§ 62 ur.). Če se ta poskus izjalovi in se zaščitenc upre naredbi sodišča na tak način, da bi se namen zaščitnega nadzora sploh ne

²³ Drugače pri pogojnem odpustu maloletnikov iz kazenskih zavodov (§ 28, odst. 3 z. o izv. kazni). Toda gl. § 74 uredbe o izv. oč. odr.

²⁴ Po nemškem načrtu je ta pravica bolj omejena: »Dem Helfer kann gestattet werden, die Straftakten des Schützlings einzusehen« (§ 296, odst. 3). Motivi naglašajo, da »ein unbedingtes Recht auf Akteneinsicht kann ihm nicht eingeräumt werden, denn häufig werden die Akten sich noch auf andere Personen beziehen oder Vorgänge enthalten, die aus anderen Gründen nicht offengelegt werden können«. Begründung. Str. 67.

mogel doseči, mora sodišče: 1. odrediti, da pridi zaščiteneec na določen dan na sodišče polagati račun o svojem delu, ponašanju in življenju; 2. preklicati pogojni odpust osebam, ki so bile pogojno odpuščene iz zavoda za pridrževanje po novi prestani kazni ali iz prisilne delavnice; 3. preklicati prejšnji (sic!) odpust iz zavoda za zdravljenje pijancev; 4. preklicati pogojni odlog izvrševanja odrejene kazni; 5. odrediti poostren zaščitni nadzor, ki ga vrše izjemoma policijska oblastva. Vse te odredbe s me izdati sodišče tudi, če to zahteva (predlagajo?) pomočnik, zakoniti zastopnik ali zaščitenečevi svojci. (§ 63 uredbe.)

Uredba o izv. očuv. odredb v § 63. ni v skladu s predpisi kaz. zakonika. Opozoriti je zlasti na te-le točke: 1. Pogojni odpust iz zavoda za pridrževanje po prestani kazni in iz prisilne delavnice prekličé sodišče po k. z. le na predlog u p r a v e z a v o d a (§ 51, odst. 5 in § 52, odst. 3 k. z.; contra § 63, št. 2 uredbe). 2. Odpust iz zavoda za zdravljenje pijancev vobče ni moči preklicati, ker je tudi odpust pred potekom maksimalnega roka dokončen, a ne pogojen (§ 54, odst. 1 k. z.; contra § 63, št. 3 uredbe). 3. Pogoji za preklic odloga izvršitve kazni po uredbi se ne ujemajo z določbami k. z. o pogojni obsodbi (§§ 66 do 67 k. z.). 4. Poostren zaščitni nadzor (§ 63, št. 5 ur.) je v bistvu policijski nadzor, ki je po k. z. dokončno ukinjen.²⁵ Celó po § 58, odst. 1 uredbe same so policijski organi izključeni od izvrševanja zaščitnega nadzora.

Uredba ne govori prav ničesar o tem, kako je postopati, če so prekršeni pogoji zaščitnega nadzora, ki je odrejen na osnovi § 53, odst. 3 k. z.

Redaktorji uredbe so povzeli vsebino § 63 ur. v glavnem iz § 298 cit. nemškega načrta z. o izv. k., ki se opira naravno na nemški nkz. iz l. 1927. Žal, da se niso pri tem v potrebni meri ozirali na določbe našega kazenskega zakona

²⁵ Ekspozé Dr. Dušana Subotíca (str. 8) izrečno naglašá, »da je dosadanja kazna policijskog nadzora, kao posve necelishodna i jako kritikovana u nauci kao štetna izbačena.« — O izvrševanju kazni policijskega nadzora, izrečene po prejšnjih zakonih, gl. Rešenje Ministarstva Pravde br. 145225/3. »Zbirka raspisa i rešenja Ministarstva Pravde za 1932. god.« Prilog »Pravosudja« za god. 1932, str. 1. — K vprašanju o razmerju med zaščitnim in policijskim nadzorom gl.: Dr. Theodor Geiger: Die Schutzaufsicht. Breslau. 1919, str. 3 in nasl. — Rosenfeld: Über Schutzaufsicht durch Sträflingsvereine und durch die Polizei. »Mitteilungen d. IKV.« Bd. 19, str. 392.

nika. Na ta način so nastala nasprotstva med k. z. in uredbo o izv. očuv. odredb.

Uredba vsebuje še posebne določbe o prestatku zaščitnega nadzora. Zaščitni nadzor prestatne: 1. po zakonu samem ali 2. po odločbi sodečega sodišča. Zaščitni nadzor prestatne ex lege, če je potekla doba treh let, določena po zakonu kot maksimum trajanja te očuvalne odredbe (§ 56, odst. 3 k. z.) in sicer neodvisno od tega, ali je njen smoter dosežen ali ne (§ 64, št. ur.). Pred tem rokom prestatne zaščitni nadzor po odločbi pristojnega sodišča, če je smoter nadzora dosežen, to se pravi, če se je zaščiteneec privadil poštenemu življenju (§ 64, št. 2 uredbe v zvezi s § 56 k. z.).²⁶ Nadalje zaščitni nadzor prestatne po sodni odločbi, če je nastala potreba, izdati odločbo po § 63. uredbe o izv. očuv. odr. (§ 64, št. 3 ur.). Mislimo, da za prestatne še ni razloga, če gre le za odločbo po § 63, št. 1 uredbe, ki nalaga zaščitencu le dolžnost, da pridi na sodišče polagat račun o svojem delu, ponašanju in življenju. Odločba o prestatku nadzora bo odvisna tukaj šele od posledkov tega poslednjega poskusa vplivati na zaščitence, da bi se končno spametoval. Zaščitni nadzor prestatne naposled tudi tedaj, če se zaščitencu vzame prostost (§ 64, št. 4 uredbe).²⁷

Odredbo o prestatku zaščitnega nadzora sme izdati sodišče tudi na pomočnikov predlog ali na predlog zaščitencevega (zakonitega) zastopnika ali njegovih svojcev (§ 63, odst. 2 uredbe). O prestatku obvesti sodišče pomočnika, zaščitence in njegovega zakonitega zastopnika, odnosno tistega, na čigar predlog je bila izdana odločba o prestatku zaščitnega nadzora (§ 65 uredbe).

Po § 28 z. o izv. k. se sme obsojenec v starosti izpod 21. leta, ki se mu z odlokom ministra pravde dovoli pogojni odpust iz kazenskega zapora, postaviti po potrebi pod zaščitni nadzor (§ 56 k. z.) skrbstvenega oblaštvu ali društva za zaščito maloletnikov. Ta odredita v obsojenčevem stanovišču zanesljive osebe, ki skrbje za njegovo redno življenje in zaposlovanje v času pogojnega odpusta (§ 28, odst. 3 z. o izv. k.). Po drugi strani pa določa § 74 ur. o izv. odredb, da se tudi v tem primeru zaščitni nadzor izvršuje t a k o, k a k o r j e d o l o č e n o s t o u r e d b o. Izvrševanje

²⁶ Nemški n. z. o izv. k. govori v tem primeru o »Aufhebung der Schutzaufsicht«, za prestatne zaščitnega nadzora iz drugih razlogov pa uporablja izraz »die Beendigung der Schutzaufsicht«. (§ 299.)

²⁷ Nemški načrt stavi tu kot pogoj, da je odvzem prostosti odrejen »nicht nur vorübergehend«, kar je tudi pravilno.

zaščitnega nadzora po z. o. izv. kazni se bistveno razlikuje od onega, ki je predviden v uredbi za izv. očuv. odredb. Jasno je pač, da zakon ne more biti izpremenjen z uredbo. Potemtakem je določbo § 74. uredbe o izv. očuv. odredb razlagati v tem smislu, da so njeni predpisi o izvrševanju zaščitnega nadzora uporabni v primerih pogojnega odpusta iz kazenskih zavodov (§ 28, odst. 3 z. o. izv. k.) le toliko, kolikor ne nasprotujejo predpisom zakona o izv. kazni o tem predmetu.

O izvrševanju zaščitnega nadzora nad mlajšimi maloletniki gl. § 454 k. p. O društvih za preskrbovanje in zaščitanje odpuščenih obsojencev gl. § 66 z. o. izv. kazni.

I z g o n.

§ 57 k. z. predvideva: 1. izgon domačih državljanov iz kakšnega kraja v državi in 2. izgon tujcev iz kraljevine Jugoslavije.

O občnih pogojih za določitev te očuvalne odredbe gl. 2 del naše razprave. Izgon, ki je izrečen s kazensko sodbo proti jugoslovanskemu državljanu, ne sme trajati dlje nego tri leta (§ 57, odst. 2 k. z.). Minimum trajanja v zakonu ni določen. Sodišče sme odrediti izgon tudi za krajšo dobo, če meni, da so s tem dovolj zavarovane koristi javne varnosti. Nihče se ne sme izgnati iz domovinske občine (§ 57, odst. 3 k. z.). Inozemec se sme izgnati iz kraljevine Jugoslavije za določeno dobo (lahko tudi preko treh let) ali za vselej (§ 57, odst. 4 k. z.). Sodišče, ki je odredilo izgon iz kakšnega kraja ali iz kraljevine Jugoslavije, priobči svojo izvršno določbo pristojnemu upravnemu oblastvu, odnosno pristojnemu državnemu tožitelju (§ 67, odst. 1 ur. o izv. oč. odr.). Če preostaja obsojeni tujec kazni na prostosti ali je bil po odločbi oblastva (sic!) oddan v kakšen zavod, obvesti sodišče pristojno oblastvo, kje je tujec, kdaj začne in kdaj konča kazni, odnosno kdaj bo izpuščen iz zavoda (§ 67, odst. 2 uredbe). Ta določba naše uredbe se naslanja na § 306, odst. 1 nemškega načrta z. o. izv. k. iz l. 1927, ki se glasi: »Verbüsst der verurteilte Ausländer eine Freiheitsstrafe oder wird er auf Grund behördlicher Anordnung in einer Anstalt verwahrt, so sind der zuständigen Verwaltungsbehörde die Anstalt, in der er sich befindet, sowie Beginn und Ende der Strafzeit oder sonstigen Verwahrung mitzuteilen.« Tudi tukaj je nekritično posnemanje nemškega zgleda spravilo redaktorje uredbe o izv. očuv. odredb v zmoto. Oddaja v zavode za izvrševanje očuvalnih odredb »auf Grund behördlicher Anord-

nung« se ujema s sistemom nemškega načrta k. z. iz l. 1927, ni pa v skladu z določbami našega k. z.²⁸

Odločbe sodišča o izgonu izvršuje pristojno upravno oblastvo po svojih organih, in sicer po predpisih, ki veljajo vobče za izgon (§ 67, odst. 3 uredbe). (Gl. tudi § 62, odst. 2 z. o izv. kazni.)

O izgonu po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi z dne 6. januarja 1929 gl. čl. 12, odst. 4 in 5 tega zakona. O prepovedi, živeti v določenem kraju, pri pogojnem odpustu iz kazenskih zavodov gl. § 28, odst. 3 z. o izv. k. in t. 8 navodil za izv. predpisov §§ 27 do 33 z. o izv. kazni.

Prepoved, izvrševati izvesten poklic ali obrt (§ 58 k. z.). O splošnih pogojih za določitev te očuvalne odredbe gl. II. in III. del naše razprave.

Po § 58, odst. 2 k. z. ne sme biti prepoved, izvrševati poklic ali obrt, krajša nego eno leto in ne daljša nego pet let. Ta doba se šteje od dne, ko je glavna kazen prestana, zastarana ali odpuščena. Specijalni minimum (dve leti) je določen v § 264 k. z. V stranskih zakonih je včasih določen specijalni minimum krajši od enega leta (čl. 100 z. o zrakovplovstvu z dne 22. februarja 1928, Sl. N. št. 50-XIII/75, Ur. l. 29/10). Pri povratku se sme izreči prepoved tudi za vselej (§ 58, odst. 3 k. z.). Doba trajanja v mejah splošnega zakonitega, odnosno specijalnega minima in maksima se izreče s sodbo (§ 281, odst. 2 k. p., § 68, odst. 2 uredbe o izv. oč. odr.).²⁹

Način izvrševanja te očuvalne odredbe je določen v §§ 68 in 69 ur. o izv. oč. odr. Sodišče, ki je izreklo prepoved, mora: 1. obvestiti o svoji izvršni odločbi pristojno upravno oblastvo in strokovno zbornico, po potrebi tudi krajevno policijsko oblastvo, in 2. poslati obenem overovljen prepis odločbe, da se objavi v strokovnem listu organizacije, ki ji pripada oseba, zoper katero je odrejena prepoved. Razglasitev prepovedi v »Službenih Novinah« in v novinah kraja, kjer živi oseba, tu ni predpisana. Poročilo sodišča o prepovedi mora navajati tudi čas, kedaj odrejena prepoved začne in kedaj prestane (§ 68 uredbe). Ob kršitvi te prepovedi je

²⁸ Po nemškem nkz. iz l. 1927 »erklärt das Gericht die Unterbringung für zulässig«, dočim po našem k. z. sodišče samo odreja oddajo v zavode za izvrševanje očuvalnih odredb.

²⁹ V § 350 uporablja naš k. z. izraz: »kaznovati ... s prepovedjo, samostalno voditi trgovino itd.«, čeprav gre tudi tukaj za očuvno odredbo iz § 58 k. z.

treba postopati po določbah, veljavnih za osebe, ki neupravičeno vrše izvestne poklice ali obrte. (§ 69 uredbe.) Za zdravnike pride v poštev odgovornost po § 262, odst. 2 k. z., za vođjo odnosno pilota zrakoplova čl. 100, odst. 4 cit. z. o zrakoplovstvu itd., za obrtnike § 398, odst. 2 z. o obrtih z dne 5. novembra 1931. (»Služb. N.« z dne 9. novembra 1931, št. 622/LXXXV/556.)

B. Izvrševanje stvarne očuvalne odredbe.

Odvzem predmetov (§ 59 k. z.). O pravni naravi te edine v našem k. z. tzv. stvarne očuvalne odredbe gl. II. in III. del te razprave.

Določba § 59 k. z. o odvzemu predmetov je povzeta iz § 76 I. (srb.) nkz. iz l. 1910. § 59 k. z. govori le o odvzemu predmetov, ki so bili uporabljeni ali namenjeni za izvršitev kaznivega dejanja. Taki predmeti se smejo storilcu ali udeležniku odvzeti, če so njegova last. (Primerjaj § 36 I. osnutka k. z.) Naš k. z. pa ni prevzel določbe § 37 I. osnutka, ki se je glasil: »Predmeti, čija je upotreba, proizvodnje, držanje ili prodaja zabranjena, i kojima se ogrožava sigurnost drugih, mogu se presudom uzeti, pa ma čiji oni bili, bez obzira na to, da li je istraga protiv kakvog lica povedena ili da se uopšte može povesti. — Ovi se predmeti prema potrebi uništavaju ili se čine neupotrebljivim.« V motivih I. osnutka (str. 144, 145) so navedeni kot taki predmeti med dr. »roba ili namirnice škodljive zdravlju, lažan novac, lažne isprave itd.« »Nesumljivo je,« pravijo motivi, »da se ovakvi predmeti moraju oduzeti, pa ma čiji oni bili, i najzgodnije je da tu policijsku vlogu primi na sebe sud. Ova vrsta oduzimanja, dakle, za razliku od prve, ima karakter preventivne mere.« (Istotam.)³⁰

Določbe, ki bi bila slična § 37 I. osnutka, v občnem delu našega k. z. ni. V posebnem delu k. z. pa je določena tudi ta vrsta odvzema predmetov. V vseh primerih napravljanja lažnih listin in mer (XIX. pogl.: §§ 214—232 k. z.), oziroma lažnega denarja (XX. pogl.: §§ 234—240 k. z.), se odvzamejo vse orodje in vse tvarine kakor tudi stvari, izdelane s kaznivim dejanjem, ne glede na to, čigave so. S tem se ne žalijo pravice do odškodnine osebe, ki ima do teh stvari

³⁰ §§ 36 in 37 I. (srb.) osnutka k. z. sta prevzeta iz §§ 34 in 35 norveškega k. z. z dne 22. maja 1902. Gl. srbski prevod norveškega k. z.: Projekat opšteg kaznenog zakonika za Kraljevinu Norvešku. S nemačkog preveo M. S. Djuričić. Izdanje Ministrtva pravde. Beograd. 1912/3.

zakonito pravico (§§ 233 in 241 k. z.). V zgoraj omenjenih primerih kakor tudi v primerih §§ 362, 364 in 388 k. z.³¹ je odvzem predmetov obligatoren, dočim je po temeljni določbi § 59 k. z. le fakultativen.

Predmeti se odvzamejo praviloma v korist fonda za zidanje in popraviljanje kazenskih zavodov, zavodov za vzgajanje in poboljševanje in zavodov za izvrševanje očuvalnih odredb (§ 42 k. z., čl. 20 uv. zakona, § 425, odst. 2 k. p., § 161, odst. 2 uredbe o posl. redu za redna kaz. sodišča). V stranskih zakonih je včasih predviden odvzem predmetov v korist drugih ustanov (n. pr. po § 28 z. o vinu z dne 9. decembra 1929, »Sl. N.« z dne 18. decembra 1929, br. CXXIV/610 — »u korist državne poljeprivredne zaklade«; po § 176 o gozdovih z dne 21. decembra 1929, »Služb. N.« z dne 31. decembra 1929 CXXXI/367, Ur. l. 28/2/1930 »u korist fonda za pošumljavanje« in sl.).

Izvrševanje očuvalne odredbe odvzema predmetov je urejeno v k. p. (§ 425), v uredbi o izv. očuv. odredb (§ 70) in v uredbi o posl. redu za redna kazenska sodišča (§§ 95 do 97). Sodbe, s katerimi je pravnomočno izrečeno, da se morajo predmeti odvzeti, uničiti ali storiti za neporabne, se izvršujejo, če niso ti predmeti že v hrambi pri sodišču, tako-le. Obsojenec se pozove, naj jih v osmih dneh izroči sodišču. Če tega naročila ne izpolni, odredi pristojno sodišče, da se te stvari odvzamejo obsojencu ali osebi, pri kateri so, ali oblastvu, pri katerem se hranijo zanj, in da jih je izročiti sodišču v hrambo. Če se odvzamejo predmeti v korist fonda (§ 42. k. z.), se prodajo na najbližjem sodnem javnem dražbališču tudi pod ceno. Denar se izroči temu fondu, drugače pa se ti predmeti uničijo ali store za neporabne, če niso primerni za kriminalni muzej. (§ 425., odst. 2. k. p., § 70. ur. o izv. oč. odr., § 95., odst. 2. ur. o posl. redu za redna kaz. sodišča). Stvari, namenjene službi božji, v kolikor se ne bi morale vrniti zakonitemu lastniku, se izroče najbližjemu duhovnemu oblastvu (§ 96. ur. o posl. redu za redna kaz. sodišča). Konfiscirane predmete, ki se nanašajo na ponarejanje domačega ali tujega kovanega ali papirnatega denarja, kolkov ali poštnih znamk, pošlje sodišče po končanem postopanju v hrambo onim oblastvom ali ustanovam, ki so poklicane izdajati denar, kolke ali poštne znamke (§ 70., odst. 2. ur. o izv. oč. odr.).

³¹ Primerjaj tudi čl. 49, 2. odst. zakona o tisku.

§ 5. Zaključek.

Skušali smo v naši razpravi podati analizo pravne narave in notranje strukture očevalnih odredb in opredeliti mesto, ki ga zavzemajo te odredbe v sistemu modernega prava. Ozirali smo se v prvi vrsti na zakonodajo kraljevine Jugoslavije, ki je ena izmed prvih v Evropi uvedla to novo institucijo v širokem obsegu. V svoji analizi smo se omejili na materialno-pravno stran problema. Opredelili smo vzajemno razmerje med očevalnim sredstvom in kaznijo v teoriji in v pozitivnem pravu, obravnavali smo na to vprašanja o okviru in kriterijih očevalnih odredb, o posebnostih očevalnih odredb glede na občne določbe kaz. zakonika in končno o izvrševanju očevalnih odredb. Procesualnih vprašanj smo se dotaknili le toliko, kolikor je bilo to nujno potrebno za pravilno pojmovanje dotičnih materialno-pravnih določb. Kakor je bilo že uvodoma rečeno, očuvalne odredbe še niso zrasle z občnim sistemom našega prava v eno organsko celoto. Toda temelj za novo moderno zgradbo je že tu! Monopol kazni kot edinega sredstva v borbi zoper kriminaliteto je dokončno odpravljen. Na mesto prejšnjega monizma sankcij imamo trialističen sistem sankcij: kazni, očevalna in vzgojna sredstva.³² Ta pluralizem sankcij ustreza pluralizmu vzrokov zločinstvenosti, kakor tudi splošni težnji po smotreni individualizaciji.

Program je začrtan v glavnem pravilno. Pomniti pa je treba, da je zakonodajec ustvaril le okvir za ta novi sistem. Smo še zelo daleč od njegove realizacije v življenju. Nedostatki legalne reglementacije, na katere smo opozorili v pričujoči razpravi, bi se dali odstraniti pri prihodnji novelizaciji naše zakonodaje na osnovi pridobljenihkušenj. Praktično uveljavljanje novega sistema sankcij, v katerem pripada očevalnim odredbam posebna važna vloga, bo odvisno od materialnih in idealnih momentov: od sredstev, ki jih bodo država in samoupravna telesa mogla žrtvovati za to velevažno socialno nalogo, od zaupanja od novih metod in od vztrajnosti pri izvedbi novega sistema, ki obeta večji uspeh kot prejšnji enostranski in nepopolni sistem monizma sankcij.

³² V I. delu naše razprave smo govorili o dualizmu sankcij, kolikor smo institutu kazni stavili nasproti institut očevalnih sredstev. Utemeljitev trializma sankcij v našem kazenskem pravu smo podali v § 1. II. dela te razprave.

Samouprava in avtonomija.

Dr. Joso Jurkovič.

I.

Samouprava je neka vrsta uprave. Uprava v najširšem smislu pa pomeni trajno delovanje po načrtu, da se doseže določen smoter.¹ V tem najširšem pojmu uprave moramo torej določiti mesto, ki ga zavzema samouprava. Ker je samouprava del javne uprave, se giblje med dvema mejnima pojmom: med najširšim pojmom zasebne in med najožjim pojmom državne uprave. Če upravlja zasebnik, je meja njegovega upravljanja juridična norma. To se pravi, da more delati zasebnik vse, česar mu ne prepoveduje pravo. Samouprava kot del javne uprave, ki mora imeti za osnovo delovanja juridično normo, pa lahko dela samo to, kar ji veleva in dovoljuje juridična norma. V primeru s privatno upravo razmejimo torej samoupravo tako, da pravimo: samouprava je delovanje na podlagi juridičnih norm in sicer na podlagi norm javnega prava.

Proti državni upravi so skušali razmejiti nekateri² samoupravo tako, da so rekli, da je samouprava nasprotje od pojma »upravljan biti«: vsled tega predpostavlja samouprava neko višjo oblast, ki bi lahko upravljala samoupravno edinico, in da se pojem samouprave ne da uporabljati na najvišjo suverensko oblast.

Ta razlaga pa nam pove jako malo. Odveč je namreč poudarjati, da se bo suverenska država sama upravljala. Vendar je večja hiba te definicije v tem, da deluje z zastopstveno fikcijo, kakor bi bili v samoupravi vsi dejansko udeleženi na upravi. Dejanski pa upravljaajo tudi v samoupravi samo eni — in sicer velikanska manjšina — drugi pa so upravljeni.

Bistven razloček samouprave proti državni upravi je v tem, da je samouprava proti državni upravi »samostojna«.³ Ta samostojnost se izraža v lastni juridični osebnosti samouprave in v tem, da ne morejo dajati državni organi samoupravnim službenih nalogov, ampak jih zgolj nadzorujejo. Iz tega se pa vidi, da ne more določati državna uprava s

¹ Herrnritt, Grundlehren des Verwaltungsrechtes, 1921, str. 1.

² Laband, Das Staatsrecht des deutschen Reiches, 5. predelana izdaja, I. zv. 1911, str. 103.

³ Merkl, Allgemeines Verwaltungsrecht, 1927, str. 351.

službenimi instrukcijami delokroga samouprave, kakor ga more določati v državni upravi višja stopnja nižji.⁴

S tem je pojem samouprave in državne uprave določen samo toliko, da morata obe upravi izvrševati juridične norme, in sicer norme javnega prava, ni pa s tem še nič povedanega, katere norme so to. Pred vsem: ali so te norme že ustava, ali šele zakoni? Merkl⁵ je mnenja, da je uprava izvrševanje zakonov, zakonodaja pa izvrševanje ustave. S tem bi bila jasna meja med zakonodajo na eni in upravo ter samoupravo na drugi strani. Vendar nam pozitivno pravo ne kaže te meje. Naša ustava z dne 3. septembra 1931 določa n. pr. v čl. 30., da ima kralj pravico amnestije in pomilostitve, v čl. 31., da napoveduje kralj vojno in sklepa mir, v čl. 89., da ban postavlja in razrešuje banovinske uradnike na predlog banovinskega odbora, v čl. 90., da imajo banovinske uredbe v posamezni banovini moč zakonov. Za vse te čine ne potrebujeta državna uprava in samouprava nobenega posrednega zakona, vsi ti čini so ali bodo izvrševanje ustave, ne pa zakonov. Poleg tega bi bila Merkl⁵lova delitev tudi tedaj, če bi se je držalo pozitivno pravo, uporabna samo za en tip države, namreč za enotno državo. V federativni državi bi vedla ta delitev do nekoliko čudnih zaključkov. Pruska ustava je n. pr. izvrševanje centralne ustave, torej bi bila samo zakon. Zakoni pa, ki se izdajajo na podlagi pruske ustave, bi bile uredbe, izdajanje uredb pa je uprava. In vendar so zakoni, ki jih izdaja pruski parlament, pravi zakoni.

Državna uprava in samouprava se moreta torej izvrševati že na podlagi ustave, dasi je res, da se vršita v moderni državi v glavnem na podlagi zakonov. Ker ni vnaprej nobenega kriterija za to, kaj mora obsegati državna uprava in kaj samouprava, more biti področje samouprave jako ozko ali jako široko, dasi je hierarhično nujno, da mora državna uprava v širšem smislu obsegati tudi samoupravo in jo nadzirati, ker sta dve koordinirani upravi nemogoči. Če je samouprava omejena napram državni upravi s tem, da mora biti pod nadzorom državne uprave, sta na drugi strani omejeni državna uprava in samouprava proti zakonodaji in sodstvu s tem, da ne moreta izdajati aktov, ki bi bili oblično označeni kot sodni ali zakonodajni akti. Kajti državna uprava in s tem samouprava sta zgrajeni na delitvi obla-

⁴ Julius Hatschek, Lehrbuch des deutschen und preussischen Verwaltungsrechts, 2. popravljena izdaja, 1922; str. 66/67.

⁵ O. c. str. 19/20.

sti, to se pravi na obličnih pojmih zakonodaje in sodstva. Čim bi absorbirali eno ali obe oblasti, bi se začeli stapljati in se stopili v nediferenciranem pojmu državnega delovanja.

V označenem okviru pa je samouprava vodne zadruge prav tako samouprava kot samouprava občine, banovine ali še mnogo večjih teritorialnih celot (kompleksov). Iz tega se vidi, da je moral nujno zgubiti pojem samouprave vsled svojega širokega obsega na svoji vsebini in da pomeni po sebi jako malo. Šele v konkretnem primeru, če se pove, kakšno področje bo imela samouprava, kakšne naloge bo izvrševala, dobi pojem svojo vsebino.

II.

Kaj je v primeru s samoupravo avtonomija? V doslovnem prevodu pomeni avtonomija lastno zakonodajo. Viri navajajo kot vsebino pojma avtonomije državno neodvisnost,⁶ ki naj bi celo izključevala možnost zveze z drugo državo.⁷ Navzlic temu so imeli države-članice prve in druge atenske pomorske zveze za avtonomne. Po vsebini bi bila torej grška avtonomija približno istovetna z modernim suverenstvom. Vendar samo vsebinsko, ker Grki niso razvili teorije suverenstva.⁸ Za to vsebinsko identičnost bi govorila tudi razlaga pojma »nomos«. »Nomos« naj bi bil ustavni zakon, »psefizma« pa navaden zakon.⁹ Avtonomija bi bila torej originarna pravica države, da si da svoj ustavni zakon: to pa je vsebina suverenstva. Vendar je treba pripomniti, da je ta razlaga pojma »nomos« osamljena. Splošna razlaga pojma »nomos« je ta,¹⁰ da je »nomos« od najvišje oblasti izdano splošno, abstraktno pravilo, »psefizma« pa od iste oblasti izdan ukrep za posamezen primer. To pa je razlikovanje med zakonom v materijalnem in formalnem smislu, kakor ga je vzela za izhodišče francoska teorija. Pa tudi, če

⁶ Liddell-Scott, Greek-English Lexicon, 1925, str. 281: »Freedom to use its own laws, independence«.

⁷ Wissowa, Real-Encyklopädie der classischen Altertumswissenschaft, 2. zv., str. 206/7.

⁸ Kelsen, Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts, str. 4; Pitamic, Država, str. 27/28.

⁹ A. R. Marriott, The Mechanism of the Modern State, zv. I., 1927, str. 61.: »The distinction between Nomoi and Decrees (Psefismata) was absolutely fundamental. The former were constitutional laws designed for permanent operation.«

¹⁰ Georg Jellinek, Gesetz und Verordnung, str. 36/37.

se krije vsebinsko pojem grške avtonomije in modernega suverenstva, je s tem malo pridobljeno: kajti v moderni pravni teoriji se pojem avtonomije nikdar ne uporablja vprav za označbo suverenske države. Poleg tega ni dobro delovati z nalikami iz grške države, ker je bila grška država zgrajena na drugih idejnih temeljih kot moderna. Dočim je bil Grkom znak države to, da je mogla doseči srečno življenje državljanov, avtarkijo, je zgrajena moderna država na pojmu neodvisnosti, suverenstva.

Če pogledamo, kaj razumejo moderni avtorji pod pojmom avtonomije, vidimo, da bi se dala njihova mnenja razdeliti v tri skupine. Prvi skupini je avtonomija istovetna s pravico javnopravnih združb, da morejo izdajati splošne pravne norme v obliki uredb (statutov). Sem bi bilo šteti n. pr. Hatschka,¹¹ Herrnritta,¹² Fleinerja.¹³ Druga skupina označuje javnopravno združbo kot avtonomijo tedaj, če more združba izdajati formalne zakone. Tako razume avtonomijo Pitamic¹⁴ in do neke meje Merkl.¹⁵ Tretja skupina razume pod avtonomijo gospodstvo nesuverenske države iz lastne moči. Tej skupini pripadajo n. pr. Laband,¹⁶ Carré de Malberg,¹⁷ Marriot,¹⁸ Rutar.¹⁹

Iz tega je razvidno, da jemlje prva teorija kot znak avtonomije pojem zakona v materialnem, druga pojem zakona v formalnem smislu, tretja pa pojem neodvisnega vladanja nesuverenske države.

Prvi teoriji, ki izhaja od nemškega pojma zakona v materialnem smislu, je zakon pravno pravilo. Bistvo pravnega pravila pa je, da razmejuje odnos poedinca do poedinca ali do javne oblasti. Kolikor meni ta teorija, da je splošnost naturale pravnega pravila, toliko se krije s francosko teorijo. Ta teorija se začinja izza nemških ustavnih bojev in ima baje oporo v starem germanskem pravu. Naj bo to res

¹¹ O. c. str. 51.

¹² O. c. str. 91.

¹³ Institutionen des deutschen Verwaltungsrechts, 8. predelana izdaja, 1928, str. 79.

¹⁴ O. c. str. 399.

¹⁵ O. c. str. 360.

¹⁶ O. c. str. 106/7.

¹⁷ Contribution à la théorie générale de l'Etat, I. zv. II. izd., str. 171., opomba.

¹⁸ O. c. str. 136/37.

¹⁹ O vsebini avtonomije in samouprave, Slovenski Pravniki, 1927, str. 29.

ali ne, za to teorijo je brez pomena organ, ki izda normo, odločilna je samo vsebina norme. Ta teorija se tudi ne more ozirati na nadrejenost in podrejenost pravnih norm in odpornost norme v pravnem sistemu.

Drugi skupini je kriterij, da označuje kakšno javno združbo kot avtonomijo, to, da izdaja ta združba zakone. Tej teoriji je odločilen organ, ki izda normo, ne pa vsebina norme, ona gleda na nadrejenost in podrejenost pravnih norm in na to, koliko je norma odporna napram preskušnji glede svoje pravilnosti.

Tretja skupina jemlje kot znak avtonomije to, da vrši nesuverenska država svoje kompetence, svoje vladanje, iz lastnih moči. To vladanje je po Labandu pravica, zapovedovati svobodnim osebam in jih tudi siliti, da izpolnjujejo zapovedi. Ker je vsako vladanje vladanje na podlagi norm in vladanje iz lastne moči vladanje na podlagi norm, ki si jih da kdo sam, bi bila avtonomija izdajanje neodvisnih norm.

III.

K prvi teoriji, ki je osnovana na pojmu materijalnega zakona v nemškem smislu in ki istoveti avtonomijo s pravico javnih združb, da izdajajo pravilnike, bi bilo pripomniti to-le: Brez dvoma bi bilo dobro, če bi se dale norme podeliti po materijalnih kriterijih, kajti s tem bi dobili res prave razlike med normami. Vendar, kako naj se to doseže? Mogoče, da so mislili pri razdelitvi celotnega državnega delovanja na tri oblasti na to, da bo ta delitev oblična in materijalna obenem. Toda dejstvo je, da je samo oblična. To se pravi: znak za to, da štejemo kakšno delovanje k zakonodaji, sodstvu ali upravi ni to, kaj je dotično delovanje po svoji vsebini, ampak kateri organ ga vrši. Če bi ne glede na ta oblični znak tudi teoretično razdelili te tri oblasti po materijalnih kriterijih, kaj bi bil posledek? Marsikaj, kar bi teoretično pridelili zakonodaji, bi bilo po pozitivnem pravu prideljeno upravi, marsikaj, kar bi dali upravi, bi bilo po pozitivnem pravu zakonodaja ali sodstvo itd. Teorija pa, ki je ne samo brez pomena za pozitivno pravo, ampak celo zavaja v zмотo, komaj zasluži svoje ime. Sicer pa je delitev tudi teoretično več kot dvomljiva. Pravna pravila naj bi bila tista, ki urejajo odnos posameznika do posameznika ali javne oblasti, ne bi pa bila pravna pravila tista, ki se nanašajo samo na organe. Tukaj vzbuja tehtne pomisleke pojem javne oblasti, odnosno države in organa, kakor jih pojmuje ta teorija, vendar bi to vedlo predaleč. Zato se moramo omejiti

na najnujnejše ugotovitve. Ta teorija aprioristično trdi, da so nekatere norme že same po sebi pravo. To so namreč norme, ki urejajo odnos poedinca do poedinca ali do javne oblasti. Te norme bi morale biti pravo, tudi če niso državne norme. To bi bil primer, če bi urejala etika ali religija kakšno razmerje poedinca do poedinca ali države, pozitivno pravo pa bi dotičnega razmerja ne urejalo. Tukaj bi bilo vsekako zanimivo zvedeti, katero državno oblastvo bi bilo pristojno za spore iz teh norm. Poleg tega ne moremo nikdar vedeti, ali se ne bo norma, ki je izdana samo za organa, nanašala tudi na koga, ki ni organ, in postala s tem pravno pravilo. Če so trdili eni, da je iz same norme razvidno, ali bi se utegnila tikati poleg organa še koga drugega ali ne, in navajali kot primer norm, ki se morajo nujno vedno nanašati samo na organe, predpis glede uradnih ur, so drugi upravičeno poudarjali, da govori vprav to dokazilo proti njegovim avtorjem. Kajti stranka, ki ima posel pri oblastvu, je morda občutno oškodovana v svojih pravicah, če najde vrata urada prezgodaj zaprta. Laband sam je uvidel kritičnost položaja, v katerega je zašel, zato je rekel, da je vsak čin upravne oblasti, ki se objavi na način zakonov, pravno pravilo. Tukaj se vidi, kako je stopil na mesto materijalnega momenta formalni moment razglasitve. Kako pa naj spoznamo pri zakonu, ali je pravno pravilo ali ne? Vsi zakoni se namreč razglasé. Tukaj pravi Laband, da je vsak formalni zakon, ki bi utegnil imeti učinek vsaj individualnega pravnega pravila, zakon v materijalnem smislu. To svojo tezo opira Laband na domnevo, da je forma adekvatna vsebini. Kar je torej formalno zakon, bo navadno zakon tudi materijalno. Ali je ta zaključek vsaj toliko pravilen, kolikor se zdi duhovit, nas ne zanima: jasno je samo, da ta zaključek ne more biti posledek iz premis, ali točneje, da so se materijalni momenti premis sprevrgli v sklepu v formalne. Kakor pa je dvomljive vrednosti operiranje z dvojnimi pojmom zakona, tako zavaja samo v zmoto na tem dvojnem pojmu zgrajeno označevanje samouprave z imenom avtonomije, n. pr. občinska avtonomija.

Drugi skupini je merodajen kriterij za označbo združbe kot avtonomije to, da izdaja ta združba norme, ki nosijo ime zakonov. Ta teorija je antipod prve, ker upošteva izključno formalne znake. Prvi formalni znak je označba norme kot zakona, drugi pa označba tistega, ki izda normo, kot zakonodajca. To se jasno vidi, če vzamemo običajno definicijo zakona v formalnem smislu. Po tej definiciji je zakon splošno razglašen sklep zakonodajnega organa. Noben

organ pa ni zakonodajen sam po sebi,²⁰ zakonodajen je šele takrat, če izdaja zakone, če vrši zakonodajne posle. Najprej bi morali vedeti, da organ izdaja zakone, potem bi bil organ zakonodajni organ. Označba organa bi se morala izvajati iz njegove funkcije, ne pa funkcija iz označbe. Če pa naj se izvaja označba iz funkcije, bi morali vedeti, kaj je zakon v materialnem smislu. Tukaj bi zašli zopet v zagato, v kateri je nemška teorija s svojim materialnim pojmom zakona. Do istega zaključka bi prišli, če bi rekli, da so zakoni norme, ki jih izdaja parlament ali narodno predstavništvo. Kajti parlament je zastopstvo naroda pri zakonodaji. Tudi tukaj je primarno vprašanje, kaj je zakon. Ker je nemogoče točno opredeliti zakon v materialnem smislu, operira pozitivno pravo samo s formalno-organizatoričnim momentom zakonodaje. Tako določa odst. 1. čl. 26. naše ustave, da izvršujeta zakonodajno oblast kralj in narodno predstavništvo. Ne torej, kakšna je zakonodajna oblast po svoji vsebini, ampak kdo jo vrši in kako so označeni njeni čini. Tako vidimo, da je druga skupina pri definiciji avtonomije v skladu z dobesednim pomenom avtonomije kakor tudi s pozitivnim pravom. V skladu pa je nadalje s pozitivnim pravom glede na odpornost norme glede preizkušnje. Glavni razloček med činom upravnega ali samoupravnega oblastva na eni in činom zakonodajnega oblastva na drugi strani je ta, da so sodišča vezana na zakon, da pa smejo in morajo preskusiti čine upravnih in samoupravnih oblastev glede njih zakonitosti. Ta razloček vsaj danes po večini še velja. Zabriše pa se ta razloček v trenutku, ko je v državi ustanovljeno ustavno sodišče, ali če smejo celo navadna sodišča preskušati zakone glede ustavnosti. Tudi se ne sme pri tem pozabiti, da so sicer vezani upravni organi v nasprotju s sodniki tudi na uredbe, da pa lahko nastopi primer, ko sme in mora preskusiti upravni organ zakon glede ustavnosti, ko sodnik tega ne sme. Za zgled naj služi čl. 78. ustave, ki določa v prvem stavku, da smeta kralj in narodna skupščina obtožiti ministre zaradi prekršitve ustave in državnih zakonov. Če bi moral uporabiti minister neustaven zakon, je zanj ustava višja norma, ki ji je zakon podrejen. Seveda bi pa državni svet v primeru tožbe zopet uničil ta ustavni toda protizakoniti čin ministrov, ker sodi državni svet samo po zakonih.²¹ Ti mejni primeri pa vendar ne morejo zabrisati

²⁰ Merkl, o. c. str. 13.

²¹ Slobodan Jovanović, Ustavno pravo kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1924, str. 415.

splošne razlike med čini upravnega in samoupravnega oblastva ter med čini avtonomije: da namreč sodišča niso vezana na prve, da pa so v obče vezana na druge. Tako je razlika med samoupravo in avtonomijo v tem, da so čini avtonomnega oblastva odpornejši, da imajo višjo pravno vrednost kot čini samoupravnega oblastva.

Ta razloček med samoupravo in avtonomijo pa je, kakor rečeno, samo formalen, zato pove vsebinsko jako malo. Avtonomna zakonodaja ima lahko področje, ki je izredno veliko ali izredno majhno. Kaj naj nam pove v zadnjem primeru avtonomna zakonodaja s svojimi čini v primeru s prav široko samoupravo. Razlike, ki se kažejo v okviru samouprave, se kažejo tudi med samoupravo in avtonomijo: vsebinsko more pomeniti avtonomija mnogo več kot samouprava, more pa pomeniti tudi mnogo manj, vse je odvisno od konkretne pozitivne zakonodaje. Vendar, če bi uporabili že omenjeni Labandov izrek o adekvatnosti med obliko in vsebino, bi rekli, da kaže pri avtonomiji oblika zakona na širše področje kot pa statut pri samoupravi.

Tretja skupina, ki veže pojem avtonomije na pravico članice zvezne države, da vrši svoje kompetence po lastnem pravu, dela logično napako. Kajti država v zvezni državi ima svoje kompetence samo iz zvezne ustave.²² Sicer je mogoče in ponavadi celo res, da je nastala zvezna država s pogodbo med državami in da je ta pogodba lahko zvezna ustava: ali ko je uveljavljena zvezna ustava, ima vsaka država samo toliko pravic, kolikor ji jih daje zvezna ustava. Ni tukaj na mestu, da bi sprožili vprašanje, ali so sploh možne nesuverenske države, zadostuje naj, da omenimo to-le: če uporabimo pojem avtonomije za kompetence držav v zvezni državi, bi s tem izločili iz pravnega sistema pojem federacije. To pa bi bilo brez dvoma neprikladno, kajti s tem bi postal pojem avtonomije homonim za avtonomijo in federacijo, označevali bi oba pojma z eno besedo, dasi je razlika med avtonomijo in federacijo vsaj tako vidna kot med samoupravo in avtonomijo. Dočim je namreč avtonomna edinica omejena samo na svoj avtonomen delokrog in nima nobenega vpliva na centralno zakonodajo in upravo, je vprav značilno za države v federativni državi to, da so udeležene pri zvezni upravi, zakonodaji in, kar je zanje posebno važno, pri zvezni ustavodaji. Vprav ta delež na zvezni ustavodaji, zakonodaji in upravi loči državo v zvezni državi od avtonomije v enotni državi. Tukaj so seveda velike raz-

²² Pitamic, O. c. str. 143 ss.

like med federacijami kakor so: Avstrija, Nemčija, Švica, Zedinjene države, Brazilija itd. Vse te razlike pa so samo znotraj pojma federacije, tako da bo le redko dvomljivo, ali gre za federacijo ali avtonomijo. Pri tem pa ne smejo motiti kakšni znaki, ki so samo navidezni. Tudi če bi bile pri nas banovine avtonomije, ne bi postala Jugoslavija vsled tega morda federativna država, ker se volijo poslanci in senatorji po banovinah. Tudi imamo v vseh federativnih državah gornji dom, ki zastopa koristi posameznih držav. Iz tega pa zopet ne smemo sklepati, da je država federativna že vsled tega, ker ima dva doma, kajti potem bi bila n. pr. Jugoslavija ali Češkoslovaška federacija. Ali: v smislu čl. 90. ustave bodo imele banovinske uredbe v posameznih banovinah moč zakonov in so prejšnje oblastne skupščine na podlagi finančnega zakona za l. 1927/28 lahko spreminjale prejšnje deželne zakone. Navzlic temu pa so bile oblasti kakor bodo banovine, ko se konstituirajo, samouprave in ne avtonomije.

IV.

Če pomeni samouprava pravico javnih združb, da izdajajo statute, avtonomija pravico združb, da si dajejo zakone, federacija pa pravico posameznih delov zvezne države, da sodelujejo pri upravi, zakonodaji in ustavodaji zveze, se moramo vprašati, kakšne historične, socijološke in druge okoliščine so bile odločilne za nastanek teh združb in kakšni so izgledi teh združb v moderni državi. Pri tem se bomo ozirali v glavnem samo na samoupravo in avtonomijo.

Samouprava, ki je dosegla svoj vrhunec v konstitucionalni monarhiji, je bila prvotno mišljena kot protiutež in konkurent državne uprave. Zgolj v upravi se je namreč še izražal duh absolutizma, ki je izginil iz zakonodaje in sodstva. Zato je bila samouprava v tistem času izraz demokracije. Ker pa je bila samouprava urejena kolegijalno na način zakonodaje, torej nekak parlament v malem, ji je bila naklonjena tudi državna uprava, ker se je nadejala, da bo konkurirala zakonodaji.

Ta položaj samouprave pa se je moral z razvojem pravne države in z nastopom demokracije nujno komplicirati.

Pravna država pomeni, da stoji uprava pod zakoni, na katere je vezan tudi organ. Tej zahtevi se pridruži politična zahteva, da mora biti udeležen pri izdaji teh zakonov narod po svojih zastopnikih. Tako se stikata tukaj pojem pravne in pojem ustavne države. Vendar ti formalni znaki še ne zadostujejo. Ti zakoni morajo biti tudi vsebinsko določeni. Ti

zakoni ne smejo biti samo kompetenčne norme, ki bi jih sicer izdal monarh s sodelovanjem naroda, a bi bila uprava pri tem materialno svobodna in bi postopala po svobodnem preudarku. Ti zakoni morajo biti čim bolj podrobni, da čim bolj stezajo upravo. Zato je tem bolj ostvarjena pravna država, čim bolj so zakoni podrobni, odnosno je država tem bolj absolutistična, čim širši svobodni preudarek ima uprava. Med absolutistično in pravno državo je razloček bolj kvantitativen kot kvalitativen.

Če bi se bila ostvarila povse pravna država, ne bi bilo moglo ostati to brez vpliva na samoupravo. Čim bolj bi bila namreč vezana državna uprava, ne bi bilo nobenega povoda, da se ne bi utesnila z zakoni tudi samouprava. S tem bi se zožil okvir za izdajanje statotov, torej generalnih norm. To se pravi: področje samouprave se s tem ne bi zmanjšalo, lahko bi se celo razširilo, zožilo pa bi se področje za izdajanje statotov, ki se materialno ne dajo ločiti od zakonov in vsled česar imenujejo nekateri samoupravo avtonomijo.

Dočim je tendenca pravne države dovolj premočrtna, pa je težje pregledati struje, ki izvirajo iz demokracije. Demokracija pomeni vlado naroda in sicer vlado absolutne večine. Če se vežejo večkrat z demokracijo razni pojmi, ki omiljujejo to ostro vlado absolutne večine, se izkažejo ti znaki pri podrobni analizi kot liberalistični ne pa kot demokratični. Ko je prevzela demokracija oblast v državi, se ji je stavilo vprašanje, kako naj uresniči to svojo ideologijo tudi v upravi, kajti sodstvo je pustila ob strani. To je razumljivo, če pomislimo, da je demokracija politična struja, sodstvo pa se smatra za nepolitično področje. Zato vidimo demokratizacijo sodstva v obliki volitve sodnikov samo kot sporadičen pojav.

Pri poskusu demokratizacije uprave pa so se naenkrat pokazale nerešljive antinomije. Vrhovi uprave, torej šef države in ministri, so bili že demokratizirani, zato ni imelo smisla, zahtevati še nadaljnjo demokratizacijo centralnih oblastev. Vprašanje se je osredotočilo na krajevna oblastva in tudi tukaj vsled službene podrejenosti na vodilne organe. Kako torej izvesti tukaj demokratizacijo?

Če so krajevni organi voljeni od naroda, je razumljivo, da bodo od volivcev odvisni. Organi bodo torej odvisni navzgor in navzdol. Dokler sta večina v parlamentu in krajevna večina iste politične struje, ne zbuja to nobenih pomislekov. Čim pa nastopi tukaj divergenca, se bo uklonil organ volivcem in ne centralnemu šefu, kateremu je podrejen samo nominalno. To pa pomeni, da bo volja parlamenta,

konkretno zakon, krajevno izigran. To pa je ne samo v smislu demokratske ampak vsake logične ideologije nemogoče. Do politično istega rezultata pridemo, če bi dajal parlament samo okvirne zakone, ki bi jih konkretizirali krajevni faktorji v obliki uredb. Kajti v tem primeru je nemoč parlamenta samo maskirana.

Zgolj zato, ker je vprašanje demokratizacije državne uprave težko rešljivo ali nerešljivo, je možno vprašanje samouprave v demokraciji. Kajti če bi bila državna uprava demokratizirana, bi bilo vprašanje samouprave brez smisla.

Vendar, če pravimo, da je vprašanje samouprave v demokraciji možno le vsled tega, ker se ne da rešiti vprašanje demokratizacije državne uprave, ni to povsem točno. Kajti če ni demokratizirana državna uprava, je samouprava ne samo možna, ampak nujna zahteva demokracije.

Če je namreč demokracija vlada naroda, se mora dati narodu priložnost, da se pripravi za vlado vsak. Za to pa se nudi možnost v samoupravah, ne pa v osrednjem parlamentu. Demokracija namreč nima dednih voditeljev, temveč voljene, teh pa ne sme izbirati parlament ali političen odbor, marveč narod. Če je danes še drugače, potrjuje to samo znano dejstvo, da je demokracija po večini šele v povojih. Ker pa je voditelj političen pojem, se vidi, da bo vladala v samoupravah politika, ali bolje: da je izraz demokratske samouprave tista samouprava, kjer se more voditi politika. Odtod stereotipna tožba, da se zanaša v samouprave politika.

K temu pride to-le. Demokratična država je zgrajena na drugi ideologiji, kakor je bila liberalna. Dočim je podarjal liberalizem samo svobodo poedinca in je skušal kolikor moči omejiti državno delovanje, da ima poedinec tem več svobode, stoji demokracija na nasprotnem stališču. Poedinec ne pomeni nič, država vse. Zato mora pritegniti država v svoje področje kolikor mogoče poslov, ki jih je prej opravljala družba. S tem se stalno širi krog državnih agend. Vprašanje pa je, ali bo država sama kos tem nalogam, če ne pritegne k sodelovanju javnih združb, točneje: ali ne bo država prisiljena ustanavljati nove združbe, oziroma razširiti delokroga dosedanjih.

Tak je položaj samouprave, če ga gledamo s stališča države. Nekoliko drugače pa se kaže, če vzamemo za izhodišče samoupravo. S tega stališča se včasih celo trdi, da je bila občina pred državo. To je sicer logično nemogoče, ker bi bila v tem primeru občina nekdej država. Vendar kaže to izražanje, da ima samouprava globoke korenine

med narodom. Za vkoreninjenost sta bila odločilna dva momenta. Prvič to, da so se združila v srednjem veku mesta v samoupravne občine, da so sama skrbela za varnost, ko državne uprave skoro ni bilo²³. Drugič pa francoska revolucijska teorija, ki je poudarjala, da ima občina prav tako svoje naravne pravice kakor posamezni človek²⁴. Dediščina teh naravnih pravic občine je njeno »lastno« ali »samostojno« področje. Gordijski vozle vseh teh nasprotujočih si teženj bodo razpletle realne potrebe države in družbe po znanem jako enostavnem pravilu: *Primum vivere, dein philosophari*. Po sebi pa je razumljivo, da gre samo za večje samoupravne edinice, kakor so občine, banovina, dežele itd.

V.

Deloma istovetno, deloma različno od vprašanja samouprave se kaže vprašanje avtonomije. Istovetno je toliko, kolikor gre za načelni odnos osrednje vlade do krajevnih edinic, različno pa predvsem v odnosu politične moči med osrednjo vlado in avtonomijo.

Ce je demokracija vlada večine, je potrebno, da je ta večina na nek način enaka, istovrstna. Zato je značilno za vse demokracije, da so vedno poudarjale enakost. Enakost med ljudmi pa je fikcija, zato se mora iskati znak, glede katerega so vsi enaki. Tak znak je bodisi državljanstvo, bodisi pripadnost h kakšnemu družabnemu sloju itd. Tako so enaki enkrat državljani, drugič delavci itd. Tisti, ki ni bil državljan, je bil barbar, oni, ki ni delavec, je buržuj, ali kakor se že imenujejo te označbe. Te označbe pa kažejo, da je demokratična večina vsaj po svoji prvotni ideologiji nestrpna, ekskluzivna.

Ta ekskluzivnost pa izziva pri tistih, ki se ne prištevajo k večini, reakcijo. Ta reakcija je nujna posledica strahu, da ne bo večina absorbirala manjšine. Dokler se odigrava ta boj v državi, kjer se čuti prebivalstvo kot enota, ostane ta boj v okviru političnih strank, to se pravi: tukaj se vodi boj za premoč v osrednjem parlamentu in vladi.

Drugačen pa je političen položaj v državah, kjer se čutijo posamezne krajevne edinice kot posebne individualnosti. Tukaj se boji po eni strani krajevna edinica pred asimilacijo, po drugi strani pa uporablja demokratično načelo vlade večine na svoje ozemlje: na dotičnem ozemlju hoče

²³ Spj ektorsky, Zgodovina socialne filozofije, I, 1932 str. 118.

²⁴ Pitamic o. c. str. 394 ss.

vladati ona. Kaj pa je bistvo tiste individualnosti, ki jo hoče edinica ohraniti? Tega ni moči izraziti z eno oznako. To je lahko rasa, jezik, religija itd. Tako kažejo v tem različne znake Avstrija, Nemčija, Švica, Zedinjene države, Kanada itd. Možno je celo, da se pojavijo decentralistične struje v državah, ki so vsaj na videz homogene. Tako je danes v Franciji močno gibanje, imenovano »regionalistično«, ki hoče razbiti centralizem. Če ni v takih primerih ena pokrajina dovolj močna, da bi podvrgla druge, pride do tega, da se centralizirajo samo nekatere stvari, ki so vsem skupne, ali v demokratični ideologiji: glede na katere so vsi enaki, vse druge agende pa si pridržijo posamezne pokrajine kot »lastno pravico«. Vsota teh lastnih pravic se imenuje včasih tudi »država«. Način seveda, kako se ta izraz »država« motivira, bi bil genljiv, če ne bi bil malce smešen.²⁵ Vendar nas to tukaj ne zanima. Zадostuje naj samo to, da gre nekod razvoj k centralizmu, kakor n. pr. v Zedinjenih državah²⁶ ali Nemčiji, kjer se tudi posamezne pokrajine ne imenujejo več države, marveč dežele; nasproten primer pa je Francija.

Vse to pa, kar smo do zdaj omenili, se nanaša na federacijo in ne na avtonomijo, zato se je treba vprašati, kaj naj pomeni pravzaprav politično avtonomija? Kajti če so krajevne edinice dovolj močne, imamo federacijo, če gre za manjše krajevne edinice, imamo tipično samoupravo: kaj torej naj izraža avtonomija?

Že dejstvo, da si ne more priboriti edinica federacije, kaže dvomljivo vrednost te institucije. Kajti če ni čisto gotov niti položaj samouprave, bo tem težji položaj avtono-

²⁵ Radbruch, Einführung in die Rechtswirtschaft, 7. in 8. predelana izdaja, 1929. str. 55. citira najprej argumentacijo Labanda, ki se glasi: »Weil die lebendige Wirklichkeit uns jeden Tag das Reich nicht als Einheitsstaat und nicht als Staatenbund sondern als Bundesstaat erleben lässt, deshalb muss die Lehre, dass zum Staatsbegriff die Souveränität gehöre, falsch sein; das Reich ist souveräner Staat, und die Einzelstaaten sind zwar weil dem Reiche untertan, nicht souverän, aber dennoch Staaten nichtsoveräne Staaten.« Nato pa argumentira Radbruch sam mnogo bolj poetično: »Die Provinz lebt und stirbt mit dem Staat, weil kein anderes Blut durch ihre Adern läuft als das, welches ihr das Herz des Staates zupumpt; der Gliedstaat würde dagegen nach dem Zerfall des Bundesstaates selbständig weiter leben, weil er ja auch vor seiner Entstehung ohne ihn leben konnte, weil er aus eigener Kraft lebt.«

²⁶ Marriot, o. c. str. 121/22.

mije, ki hoče imeti večje kompetence in biti nekako v sredi med samoupravo in federacijo.

Tukaj se ne sme pozabiti predvsem, da ima že sama beseda »zakon« posebno privlačnost. S pojmom zakona se veže misel na narodno suverenstvo že od Rousseaujevih časov. Narod je suverenski samo, kadar daje zakone, ne pa, kadar izdaja upravne čine. Dasi je razumel Rousseau zakon nekoliko drugače, kot ga razumemo danes, je ostal zakon še vedno izraz narodnega suverenstva. Odtod dojem velike razlike, ki naj bi obstojala med avtonomijo in samoupravo, dasi je samouprava lahko mnogo širša od avtonomije. Samo formalni znak, da sodišča sodijo po zakonih, da pa preskušajo čine upravnih oblastev glede zakonitosti, ne bi mogel dati zakonu te privlačnosti: nasprotno, vprav to, da so sodišča vezana na zakone, je posledica tega, da imamo zakon za izraz narodnega suverenstva. S tega stališča se nam kaže tudi v drugačni luči nemško razlikovanje zakona v materialnem in formalnem smislu. Stvarne kritike to razlikovanje seveda ne vzdrži, kakor smo videli. Ali ta teorija v začetku tudi ni bila predvsem juridična ampak — politična. Teorija je dokazovala tako: nekatere norme so že same po svojem bistvu pravna pravila, zakoni v materialnem smislu: torej edini pravi zakoni. Kar pa je materialno zakon, mora biti zakon tudi formalno. Formalni zakonodajec pa je monarh skupno s parlamentom. Torej sme izdajati te norme samo ta organ. To pa se pravi: teh norm ne sme izdajati monarh sam kot šef uprave. Ker so smatrali upravo za izraz absolutizma in parlament za izraz narodne volje, ni ta teorija v svojih početkih jako oddaljena od narodnega suverenstva. Kako je znala poznejša nemška publicistika pod Labandovim vodstvom izrabiti to teorijo proti parlamentu, nas tukaj ne zanima.

Ker je torej osnovan pojem zakona še danes na političnem pojmovanju, se moramo vprašati, ali so v današnjem političnem življenju taki momenti, ki bi dajali avtonomni združbi možnost, da bi via facti dosegla kaj več kot samo to, da bi bila sodišča vezana na norme, ki jih bo izdajala. Z drugimi besedami: ali je mogoče, da bi dosegla združba via facti področje, ki bi tudi po svojem materialnem obsegu, po množini agend, vsaj spominjal na suverenstvo, kajti o pravem suverenstvu seveda ne more biti govora.

Samo v tem primeru je smiseln boj krajevne edinice za avtonomije, ker je sicer ta boj v zadnjem bistvu vendarle samo boj za besede.

V današnjih političnih razmerah sta dva momenta, ki sta ugodna za institucijo avtonomije: ugodna prvič v tem smislu, da si lahko pribori edinica samo na podlagi tega, da sme izdajati zakone, mnogo širše področje, kakor ji je bilo določeno prvotno, drugič v tem smislu, da edinica sploh dobi avtonomijo.

Svojestven znak mladih demokracij je njihova atomizacija, to je njihova razcepljenost na stranke in strančice. Zato je vsakokratni kabinet uspeh raznih kompromisov, ki jih stranke ne delajo zastonj. Vprav ti kompromisi pa so zelo ugodni za krajevne stranke, da se jim lahko razširi prvotno določeno področje avtonomije. Možno pa je to razširjenje področja vsled tega, ker niso demokracije naklonjene negibljivim ustavam. To je razumljivo, če pomislimo, da pomeni demokracija vlado vsakokratne večine. Ta večina pa bi bila pri negibljivih ustavah premalo svobodna. Zato se pojavljajo vedno česče »ustavo spreminjajoči zakoni«, kar pomeni, da more spreminjati ustavo navaden parlament s kvalificirano ali celo z navadno večino. K tej točki se pridruži druga, še bolj važna, ki tudi izvira iz demokratske ideologije.

Demokracija je, kakor rečeno, osnovana na vladi naroda. Ta narod pa je suverenski. Suverenstvo pa se izraža v zakonodaji. Zato se odločijo demokracije s težkim srcem za ustavno sodstvo, ki naj bi presoјalo čine zakonodaje. Čim ima torej krajevna edinica v demokraciji pravico da izdaja zakone, je možno in verjetno, da ne bo fora, ki bi presoјal te zakone glede ustavnosti in glede skladnosti s centralnimi zakoni. Primer za tako razmerje v dveh vrstah zakonov je bil odnos med deželnimi in državnimi zakoni v prejšnji Avstriji, ki so se mogli vzajemno derogirati. Če smo torej prej rekli, da zgolj iz dejstva, da izdaja edinica formalne zakone, ne sledi, da bi imela avtonomija širše področje kakor samouprava, se pa vidi iz zgornjih navedb, da si more avtonomija priboriti širše področje vsaj v današnjih razmerah; možno je torej danes, da bi bila vsebina obliki prikladna.

Kaže se pa tudi, da je avtonomija nekakšen prehodni in bolj redek pojav med samoupravo in federacijo; ali se skrči v prvo, ali razraste v drugo, to je odvisno od posebnih razmer.

Seveda si pa pri tem ne smemo misliti, da so politične tvorbe nekaj absolutnega. Z novimi socijalnimi in političnimi idejami se porajajo tudi nove politične tvorbe.

Vprav danes se pojavljajo znaki, ki kažejo, da stoji morda država pred temeljnimi organizacijskimi spremem-

bami. Če spodriva na eni strani parlament s svojimi »ustavo spreminjajočimi zakoni« ustavotvorno skupščino, spodriva na drugi strani zakonska in zlasti zasilna uredba bolj in bolj parlament. To pa pomeni vidno preponderanco upravne oblasti.

Akademija za meddržavno pravo v Haagu.

Dr. Gorazd Kušej.

Naslovna znanstvena institucija (uradni naslov ji je L' Académie de Droit International de la Haye) je letos praznovala desetletnico svojega delovanja.¹ Ob tej priliki naj seznanim domači pravni svet s postankom, delovanjem in smotrom tega zavoda.

Ideja akademije za meddržavno pravo se je rodila leta 1907, v času druge haaške mirovne konference. Namen je bil, ustanoviti visok znanstveni zavod, ki bi se bavil s proučevanjem problemov meddržavnega prava v kraju, kjer naj bi se vršile redoma mirovne konference in kjer bi imela sedež meddržavna sodišča. Druga mirovna konferenca je tudi načrt za tak zavod uradno registrirala.

L. 1910 je bil začetek prvi korak k uresničenju tega načrta s širokopotezno akcijo po holandskih pravnikih. Ustanovili so nizozemski komite, ki je tudi že izdelal provizorični statut.

Nameravana je bila ustanovitev visoke šole, ki bi pa ne delovala vse leto, marveč le v času visokošolskih počitnic. Učno osebje naj bi tvorili odlični pravni znanstveniki, verzirani v vprašanjih meddržavnega prava, pripadniki raznih narodnosti, katere bi uprava akademije vsako leto povabila na sodelovanje.

S tem so hoteli dati priliko, da se stvari taka znanstvena sredina, kjer bi se mogli kritično premotriti vidiki, pod katerimi znanstveniki raznih narodnosti gledajo na meddržavno pravo. Znana stvar je namreč, da ima pouk meddržavnega prava v raznih državah svoj bistveni narodnostni značaj, ki ne zavisi v najmanjši meri od politične

¹ Pisu teh vrstic je prožila blagodarnost jugoslovanskega rotarianskega distrikta redko priliko in možnost, spoznati osebno ta visoki, pri nas skoro neznani znanstveni zavod.

moči in meddržavnega položaja dotične države. Tako bi ta zavod tvoril žarišče vseh mogočih teorij o meddržavnem pravu, omogočal mednarodno kontrolo o pravilnosti zastopanih mnenj, ter mnogo doprinesel k temu, da se uresniči zahteva po internacionalizaciji meddržavnega prava.

Kakor vedno je tudi pri ustanovitvi tega zavoda imelo važen pomen finančno vprašanje. Druga mirovna konferenca je še mislila na sodelovanje različnih vlad, ki bi s svojimi prispevki omogočale delovanje zavoda. Na srečo zavoda in v garancijo popolne znanstvene neodvisnosti, ki je edini pogoj za objektivno proučevanje tako kočljivih vprašanj, kakor so vprašanja meddržavnega prava, se je izkazala Carnegiejeva ustanova za svetovni mir, ki jo je ustvaril znani človekoljub in mecen Carnegie meseca decembra 1910. Odsek te ustanove za meddržavno pravo se je začel zanimati za projekt nizozemskega komiteja. Ko je končno tudi institut za meddržavno pravo v svoji seji z dne 8. oktobra 1913 v Oxfordu priporočil ustanovitev visokega znanstvenega središča za proučevanje meddržavnega prava in sorodnih znanosti v Haagu, da bi se na ta način olajšal temeljit in nepristranski pretres vprašanj, ki so v zvezi z meddržavnopravnimi odnošaji, je bil zavodu zasiguran obstoj v popolni finančni neodvisnosti od vlad različnih držav.

Ideja je bila nato sprejeta z veliko simpatijo uradno v raznih državah in v vseh znanstvenih krogih. Ustanovitvena seja je bila v mirovni palači v Haagu, ki je od najimpozantnejših stavb na svetu sploh. Sezidana je z denarjem omenjene ustanove v krasnem kraljevem parku, ki je dar nizozemske vlade, notranja oprava pa dar skoro vseh držav, ne samo Evrope marveč tudi ostalih kontinentov. Tu je tudi sedež stalnega dvora za meddržavno arbitražo ter stalnega mednarodnega sodišča. V dneh 10. do 12. januarja 1914 so bila pravila končno določena v zgoraj že omenjenih smernicah. Dne 28. januarja 1914 je akademija postala pravna oseba v smislu holandskih zakonov, otvoritev bi se morala vršiti 1. oktobra 1914, medtem pa je izbruhnili svetovna vojna in preprečila pričetek delovanja, ki je bilo določeno za leto 1915.

Vtis ugrozot svetovne vojne je ob njenem prestanku ustvaril ugodna tla za ustanovitev dveh meddržavnih institucij, namenjenih, da se preprečijo vojne in oborožene intervencije, namreč Društva narodov in stalnega meddržavnega sodnega dvora.

Ta dvojna ustanovitev je zopet oživila napore, da se končno uresniči pred izbruhom vojne že dozorelo delo.

Društvo narodov je izrazilo svojo simpatijo za znanstveno institucijo in komite pravnikov, ustanovljen po Svetu Društva narodov, z nalogo, da izdela načrt stalnega meddržavnega sodnega dvora, je v eni svojih sej v mirovni palači v Haagu izrekel soglasno željo, naj akademija za meddržavno pravo v Haagu, ustanovljena l. 1913. začne svoje delovanje čimprej mogoče ob strani stalnega razsodišča in stalnega meddržavnega sodnega dvora v mirovni palači v Haagu.

Tako je bila akademija uradoma otvorjena pod pokroviteljstvom nizozemske vlade dne 14. julija 1923 ob prisotnosti zastopnikov držav, društva narodov, velikih meddržavnih institucij, vseučiliškega in pravnega sveta ter tiska vseh dežel. Od tega leta dalje akademija redno deluje. Pouk, ki je bil doslej še vedno brezplačen, se vrši v mesecih juliju in avgustu in obsega dva tečaja. Vsak tečaj je v sebi zaključena celota in traja štiri tedne. Vsebinsko se pouk deli v tri glavne dele in to: v zgodovinski razvoj meddržavnega prava, načela javnega meddržavnega prava ter načela zasebnega meddržavnega prava. Poleg tega je kuratorij tudi uvedel posebna predavanja upravnega, trgovskega, ekonomskega in finančnega prava ter raziskavanja, katerim so predmet meddržavne organizacije, meddržavno sodstvo, pereči ter aktualni kontinentalni kakor regijonalni problemi, vojno in nevtralitetno pravo.

Vsa predavanja se vrše v francoskem jeziku. Izjema tega načela so le seminarji, v katerih se vodi diskusija med docentom ter slušatelji o različnih vprašanjih obravnavanega predmeta ne le v francoskem, marveč tudi v nemškem in angleškem jeziku, da je tako mogoče hitreje in lažje izraziti misli ter mnenja. Uče pa odlični znanstveniki tako teoretiki kakor praktiki na področju meddržavnega prava, ki so pripadniki raznih narodov ter držav tako Evrope kakor Amerike. Vsa predavanja objavlja nato v zbirki predavanj (*Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye*), ki jo je spočetka izdajalo pariško založništvo Hachette, prevzelo pa in jo nadaljuje znano založništvo Sirey. Doslej obsega zbirka letnike predavanj 1923 do vklj. 1931 v 38 obilnih zvezkih. Imena mož, poklicanih k sodelovanju, kakor raznolikost in temeljitost obdelanih vprašanj dajejo tej zbirki posebno mesto v slovstvu meddržavnega prava. Ni skoraj vprašanja, na katero človek ne bi našel odgovora v tej bogati zbirki ali vsaj dragocenih slovstvenih podatkov in direktiv. Znanstveno uporabo silno olajšuje takozvani zvezek z razporedom predavanj petih let (*Volume des Tables quinquennales*), ki ga izdaja akademija

vsakih pet let z alfabetičnim in sistematičnim kazalom. Prvi tak zvezek so izdali l. 1929, ki obsega pregled predavanj letnikov 1923 do vklj. 1927, to je prvih 21 zvezkov zbirke.

Vprašanje slušateljstva je zanimalo že prve ustanovitelje. Od njegove sestave sta namreč v veliki meri odvisna kakovost in obseg vpliva, ki ga hoče uresničiti akademija. Dasi je pristop na akademijo v načelu dovoljen vsakomur, ki mu njegova prejšnja izobrazba dovoljuje slediti predavanjem, se zbira vendar na akademiji le elita raznih narodnosti. Poslušajo diplomatski, visoki administrativni ter sodni funkcionarji in častniki tako suhozemne kakor pomorske vojne sile iz raznih držav in ukaželjni mladi pravniki, ki žele izpopolniti svoje že končane študije zlasti še na področju meddržavnega prava. Za slušatelje je neprecenljiva ugodnost, da smejo uporabljati bogato knjižnico Carnegijejeve ustanove v mirovni palači in si celo brez posebnih obličnosti izposojati tudi knjige na dom. Ni skoro dela in ni revije o meddržavnem pravu, ki jih v knjižnici ne bi bilo. Ona je obenem tudi na uporabo meddržavnim sodnikom in razsodnikom. Tako proži akademija svojim slušateljem, ki imajo priliko videti tudi praktično udejstvovanje meddržavnega prava ob strani dveh tako tehtnih institucij kakor sta stalno meddržavno razsodišče ter stalno meddržavno sodišče, velike znanstvene koristi, obenem pa izpolnjuje še nalogo, ki je raz čisto človeško stališče mogoče še lepša in vzvišenejša, namreč da združuje v meddržavnem pravnem središču, v krasnem krajevnem okolju kvalificirane pripadnike raznih narodnosti in rodov, pospešuje nepristransko in brez strasti izjave misli in mnenj ter vzajemno spoznavanje in razumevanje, ki sta edino pravo in trdno jamstvo za svetovni mir!

V pravilnem doumetju te naloge sta nizozemska vlada ter kuratorij akademije ustanovili nekaj stipendij, da omogočita mladim sposobnim ljudem prihod v to sredino, ki jim lastna sredstva tega ne dopuščajo. Tudi vlade nekaterih drugih držav so sledile temu zgledu in številno zasebnih udruženj. Od teh je treba na prvem mestu imenovati svetovno mednarodno zvezo Rotarijcev.

Kodifikacija mednarodnega prava.

Dr. Vladimir Ravnihar.

Medparlamentarna unija (Union interparlementaire), ki je letos zborovala v Ženevi, je imela na dnevnem redu tudi točko: sintetičen načrt za kodifikacijo svetovnega prava. Poročevalec v imenu komisije za proučevanje pravnih vprašanj je bil Henri La Fontaine, podpredsednik senata v Belgiji.

Mednarodno pravo ni kodificirano, nima oblike zakona, dasi so poskušali v tej smeri in podpirajo te poskuse uvaževanja vredna pripravljalna dela. Poročevalec je med temi navajal zlasti Jeana Gasparda Bluntschlija »Le Droit international codifié«, Davida Dudleya Fielda »Projet de Code international« in Pasquala Fioneja »Le Droit international codifié« poleg drugih manjših monografij. Vsa ta dela pa obravnavajo sedanje pravo in so več ali manj kompilatoričnega značaja. Niso imela in nimajo neposrednega in stvarnega vpliva na razvoj mednarodnega prava.

Mednarodno pravo je običajno, konvencionalno pravo. Ni imperativno. Države morejo odstopiti od svojih obveznosti, ki so jih prevzele konvencionalno. Za tak korak ni sankcije in tudi ni foruma, ki bi to preprečil. Razvoj mednarodnega prava pa, ako naj bo uporaben za mirovno idejo, mora iti v tem pravcu, da postavi norme, ki naj so nalik zasebnemu pravu obvezne za vse države in ki dopuščajo izvestne sankcije proti kršiteljem teh norm. O kršitvi zakonitih zapovedi in prepovedi naj sodi posebno oblastvo, ki naj mu zakon daje oblast, da nastopi proti kršiteljem z represivnimi dejanji. Ideja miru je glavni nagib za tako evolucijo mednarodnega prava. Temelj temu pravu je, da je vojna zločin in kdor ga zakrivi, naj se kaznuje. Ako naj ima skupnost narodov pravni temelj, ni dopustno, da bi se člani te skupnosti po mili volji mogli izogniti danim normam. Dokler moremo govoriti samo o konvencionalnem pravu, smejo države enostranski preklicati svoj podpis na pogodbah, smejo poljubno pristopati društvu narodov ali pa spet izstopati iz njega in nikomur niso dolžne odgovora za tak postopek. Poslednji izhod je sklicevanje na orožje.

Zategadelj poročevalec »zakon o mednarodnem pravu« preimenuje v »zakon o svetovnem pravu« (Code de Droit mondial). Pravo, ki naj ga spoštujejo vsi narodi, mora imeti na ozemlju vsega sveta enako veljavo, kakor jo ima pravo na ozemlju vsakega naroda ali vsake

države. Subjekti mednarodnega (svetovnega) prava so države. Mednarodno pravno osebnost naj uživajo tudi nekatere institucije, kakor jo je na primer uživala papeževa vladavina, dokler ni imela svojega ozemlja. Mednarodna poštna zveza sedaj nima mednarodne osebnosti. Take zveze pa naj bi tudi imele svojstvo pravne osebnosti.

S teh vidikov se je stalni pravni odsek medparlamentarne unije lotil poskusa, da sestavi ogrodje, načrt za zakonik svetovnega prava. Načrt ima to le zanimivo podobo:

Uvodni del. Pravice in dolžnosti držav, kolektivnosti in poedincev.

Prvi del. Javno svetovno pravo.

Prvo poglavje. Posvetovalni ali zakonodajni organ ali oblastvo.

I. Zbor držav. II. Reprezentativni zbor. III. Dodeljeni posvetovalni uradi. IV. Stalni odbori.

Drugo poglavje. Izvršilni ali upravni organ ali oblastvo.

I. Izvršilni svet. II. Upravno tajništvo.

Tretje poglavje. Sodni organ ali oblastvo.

I. Prijazno pravosodstvo (Jurisdiction amiable) a) Dobri posli. Posredovanje. b) Preiskovalni odbori. c) Poravnalni sveti.

II. Razsodništvo. III. Sporno sodstvo. IV. Kazensko sodstvo.

Drugi del. Osebe in stvari.

Prvo poglavje. Kolektivne in individualne osebe.

I. Država. Dominijoni. Kolonije. II. Regijonalne kolektivnosti. Manjšine. III. Druge kolektivnosti, ki imajo svetovne ali izvenacionalne interese. IV. Fizične osebe. a) Svetovno državljanstvo. b) Pravo na vitalne svoboščine.

Drugo poglavje. Stvari in naravne sile.

I. Državna ozemlja. II. Državna dobra. a) Odprto morje. Ozemlja brez gospodarja. b) V izvestnih mejah: Obalno morje. Morske ožine. Reke. Kanali. c) Določni zračni pasoni. d) Določni naravni zakladi. III. Naravne sile.

Tretje poglavje. Državljanstvo svetovno pravo. (Odnosaji — relations — in obligacije.)

Prvi del. Zastopstvo javnih kolektivnosti. I. Zastopstvo držav. a) Poslaniki. Opolnomočeni ministri, Chargés d'Affaires. b) Generalni konzuli. Konzuli. c) Atašeji in siceršnji delegati. II. Zastopstvo držav pri svetovni združbi-korporaciji in zastopstvo le-te pri državah. III. Siceršnja zastopstva.

Drugi del. Svojestvo odnošajev, zlasti:

I. Intelektualni in kulturni odnošaji. II. Gospodarski in socijalni odnošaji. III. Finančni in denarni odnošaji. IV. Prometni odnošaji (na cestah, na vodah, v zraku, po železnicah, po žici, po zračnih valovih). V. Zdravstveni odnošaji.

Tretji del. Oblika odnošajev. Pogodbe in konvencije.

a) Sklepanje. Ratifikacija. Izvršitev. b) Neizpolnitev. c) Izprememba. Odpoved. d) Prestanek.

Četrto poglavje. Svetovno kazensko pravo.

Prvi del. Splošna načela.

Drugi del. Svojestvo pogoškov.

I. Pogoški držav. II. Pogoški poedincev.

Tretji del. Postopek.

I. Javna mednarodna tožba in odškodninska tožba.

II. Pristojnost. III. Preiskava in sodba.

Četrto del. Kazni.

I. Svojestvo kazni. a) Kazni za države. b) Kazni za poedince. c) Kazni za pravne osebe in druge organizovane kolektivnosti. II. Izvršitev kazni.

Poročevalec je na razne v razpravi izrečene pomisleke izjavil, da predloženi načrt ni imeti za »ne varietur«, na to je stalni pravni odsek predlagal medparlamentarni konferenci to-le resolucijo: »Medparlamentarna konferenca priporoča načrt pozornosti nacijskih skupin ter naroča stalni komisiji za proučevanje pravnih vprašanj, da nadaljuje metodično proučevanje raznih poglavij tega zakonika, da bo mogla naslednjim konferencam nuditi predloge, ki bodo pospeševali razvoj in unifikacijo svetovnega prava.«

Ne maram skleniti tega poročila s skeptičnim »qui vivra — verra«. Vem, da so za današnje mednarodno miselnost načela, na katerih naj bo zgrajeno svetovno pravo, še neobičajno pogumna, celo drzna. Toda videti je velik napredek že v tem, da so ta načela sploh prišla v diskusijo na mednarodni konferenci ter da jim ne samo nihče ni nasprotoval, ampak da so našla vsaj platonično priznanje. Vztrajnost in dobra volja naj pomagata dalje.

Peta skupščina kongresa jugoslovan- skih pravnikov v Dubrovniku.

Kongresna ideja je že trdno in globoko zasidrana med našim pravištvom, postala je že takorekoč potreba. To je pokazala letošnja skupščina, održana v dneh 7. do 9. oktobra v Dubrovniku. Navzlic nemajhnim neprilikam, zvestim spremljevalkam današnjih težkih časov, je bila organizirana kaj hitro in spretno in precejšnje množice naših pravnikov iz vseh krajev so jo posetile. Najsi zaostajajo uspehi še daleč za željami pobornikov kongresne ideje, ji mora vztrajnost, s katero se družijo pravniki na teh skupščinah, priboriti končno vendarle zmago in izposlovati zaključkom kongresa tisto pozornost in uvaževanje, kolikor jo gre izjavam takih združenj v demokratični državi.

Zborovanje je otvoril in vodil predsednik kongresa dr. Ivo Politeo iz Zagreba. Ker je nepričakovano izostal referat o pomenu Dubrovnika in njega pravnih odnosih do ostalih južnoslovanskih dežel, je razvijal v daljšem in lepo zasnovanem pozdravnem govoru o pomenu pravištva za razvoj prava in omenjal zasluge, ki jih ima Dubrovnik kot zibelka naše kulture in varuh svobode za našo pravo v preteklosti. Za njim so pozdravili kongres dr. A. Stanišić, ban zetske banovine, dr. Mičić v imenu mestne občine dubrovniške, predsednik upravnega sodišča dr. Bizzaro v imenu lokalnega odbora, odvetnik dr. Ciril Bařinka za češkoslovaške pravnike, organizirane v praviških enotah v Bratislavi, Brnu in Pragi, končno univ. profesor dr. I. Namitkiewicz v imenu praviškega društva v Varšavi.

Znanstveno delo je bilo podeljeno na štiri sekcije, ki so pričele z delom koj popoldne na otvoritveni dan. Civilnopravna sekcija je pod predsedstvom dr. J. Žirovnika iz Ljubljane obravnavala v oĝigled bližnji kodifikaciji enotnega grajanskega zakonika važno vprašanje, ali naj se sprejme poleg zasebne pismene oporoke tudi ustna oporoka. Nič manj kakor šest referentov iz vseh naših pokrajin je obravnavalo to vprašanje. Razen slovenskega referenta (dr. Sajovic) so odklanjali vsi ustno oporoko, po največ iz razlogov, češ da ne nudi zadostne varnosti in da ni več času primerna. V sekciji, v kateri je nastopilo poleg referentov še 14 drugih govornikov, je pa prišlo do izraza, da ima ustni testament dovolj privržencev tudi v drugih pokrajinah in da smatrajo to obliko za kmetsko prebivalstvo še vedno za primerno. Na glasovanje sta bili dani dve

resoluciji. Za prvo dr. Dr. Arandjelovića je glasovalo 12 udeležnikov. Ta se glasi: »Kongres izraža željo, da se v novi grajanski zakonik ne sprejme ustanova redne ustne oporoke. Ako pa je bilo zapustniku zbog izrednih dogodkov onemogočeno, da izjavi poslednjo voljo v drugi, po zakonu predpisani obliki, je dopustno, izjaviti jo ustno pred dvema sposobnima pričama.« Predlog, ki ga je podal dr. R. Sajo vic, se je glasil: »V našem enotnem grajanskem zakoniku naj se dopusti kot redna oblika tudi ustni testament. Ta je veljaven, ako je zapustnik izrekel svojo poslednjo voljo resno pred tremi oporočnimi pričami, ki so hkrati prisotne. Vsebino ustne poslednje naredbe pa morajo potrditi pod prisego in soglasno vse tri priče, ali če katero izmed njih ni več moči zaslišati, vsaj ostali dve, sicer je izjava poslednje volje neveljavna.« Za to resolucijo je glasovalo 11 oseb, dočim so se oni, ki so zastopali naziranje, da naj se dovoli ustna oporoka le pod pogojem, da jo priče priglase v določenem roku oblastvu, vzdržali glasovanja. Glede na ta posledek je sklenila drugi dan skupščina, predložiti zakonodajnemu faktorju obe resoluciji.

Druga, kazensko pravna sekcija je razpravljala o vprašanju, kakšno bodi stališče in vloga preiskovalnega sodnika v kazenskem postopku. Važno je to vprašanje zaradi tega, ker se v nekaterih predelih naše države pripisuje še vedno večji pomen policijskim poizvedbam kakor delu preiskovalnega sodnika. O tem tematu je bilo podanih pet referatov. V sekciji je podal zaključek in potrebne dodatke k referatom univ. prof. dr. Dolenc (glej njegov članek v novemberskem Arhivu), na kar je dal predsednik dr. Šilović na glasovanje resolucijo: »1. K. P. misli, da sodnega kazenskega postopka v pogledu na delovanje preiskovalnega sodnika za sedaj ni treba spreminjati. Vse nedostatke in praznine je najprvo točno registrirati. Ob novelizaciji bo potrebno povečati garancije za neodvisnost preiskovalnega sodnika. 2. Da se doseže čim boljša izobrazba preiskovalnega sodnika, se priporoča, da se uvede na vseh pravnih fakultetah kot izpraševalni predmet tudi kriminologija s kriminalistiko, da ostanejo preiskovalni sodniki, ki so se s svojo izobrazbo izkazali pri tem poslu, po možnosti več let na tem mestu. 3. Treba je vlogo preiskovalnega sodnika v postopku po zakonu o tisku zenačiti čim prej z vlogo preiskovalnega sodnika v sodnem kazenskem postopku. 4. K. P. naglašá izrečno, da je policijsko oblastvo v sodnem postopku zgolj pomožni organ preiskovalnega sodnika.« — Resolucija je bila sprejeta soglasno.

Tretja sekcija se je pod predsedstvom dr. Kneževića bavila s problemom pomorske hipoteke. Na mesto nenadoma obolelega glavnega poročevalca dr. Škarice je podal dr. Morgan resime njegovega in svojega referata. Po izvajanjih ostalih referentov dr. Furlana in dr. Pržića se je osredotočila debata predvsem na vprašanje, ali naj se izda zakon o pomorski hipoteki takoj in ločeno ali pa naj se s tem počaka, dokler ne bo dovršena zakonodaja vsega ostalega pomorsko-trgovskega prava. Po živahni debati, ki so se je udeležili poleg referentov tudi drugi govorniki, je bila sprejeta soglasno ta-le resolucija: »K. Pr. smatra, da je za napredek našega gospodarstva potrebno, da se naša trgovska mornarica razvija čim bolj, da pa je za njen razvoj potrebna nujna izdaja novega pomorsko-trgovskega zakona. V tem smislu pozdravlja K. doseganje delo glede izdaje pomorskotrговskega zakona in izraža željo, da se to delo čimprej izvrši in novi zakon objavi. Ta zakon, za katerega kongres ne priporoča, da bi bil del občnega trgovskega zakona, naj obseza celokupno gradivo pomorskotrговskega prava in zlasti hipoteko na ladjah. — Ako bi izdaja pomorskotrговskega zakona zadevala na zapreke takšnega značaja, ki bi povzročevale zavlačevanje, izraža K. željo, da se izdajo čimprej potrebni zakoni za ureditev ladijske hipoteke. — Da bi se pa pomagalo razvitku trgovske mornarice, in ker je potreben za gradnjo in opremo ladij velik kapital, ki se more dobiti pod povoljnimi pogoji v prvi vrsti s pomočjo hipotek na ladjah, smatra K. za potrebno, da se poleg zakonitve odredb o ladijski hipoteki organizira takšen kredit, čim to dopuste gospodarske razmere.«

Četrta sekcija, finančnoppravna, je razpravljala pod predsedstvom dr. Stojadinovića o vprašanju trošarine kot viru državnih, banovinskih in samoupravnih dohodkov. Podana sta bila dva referata (dr. Letica, dr. Lunaček). Sprejeta je bila ta-le resolucija: »K. Pr.: 1. pripominja v pogledu trošarine na sladkor, da je s povišanjem postavk posredno zadeto tudi samo poljedelstvo, ki bo imelo manj zaposlitve s pridelovanjem sladkorne pese — in ki je danes relativno manj dobičkanosno kakor mnoga druga gospodarska proizvodnja. Z znižanjem trošarinskih postavk na sladkor bi se zvišala sladkorna potrošnja in s tem poljedelsko pridobivanje sladkorne pese; 2. smatra, da je nujno potrebna temeljita in strokovnjaška revizija sedanjih zakonskih predpisov o alkoholnih pijačah; 3. priporoča, da bi bilo trošarine na plin, kvas, očetno kislino, električno

razsvetljava, ekstrakte, esence in eterična olja kakor na trošarinske predmete, ki donašajo državi razmeroma neznatne dohodke, odstopiti kot davčne objekte banovinam; 4. je glede samoupravnih financ naziranja, da bi bilo urediti z zakonom izčrpnije in natančneje: a) razmerja državljanov v narodnem gospodarstvu nasproti samoupravni finančni oblasti, b) fiskalna razmerja samoupravnih teles tako med njimi samimi kakor tudi nasproti državnim financam; 5. glede izbire trošarinskih predmetov vobče, da se ne jemljejo kot taki niti surovine niti za industrijo in obrte določena pogonska sredstva, glede banovinskih trošarin posebej pa da se ne jemljejo oni, ki zahtevajo kontrolo banovinskih mej; 6. predlaga v pogledu občinske trošarine, da se ogne trošarini na predmete, ki so proizvedeni na lastnem področju, toda kolikor se izvažajo iz tega področja; 7. kar se tiče dvojnega ukoriščanja enega in istega trošarinskega predmeta, je želeti, da se ogne, da bi bil eden in isti trošarinski predmet istočasno predmet državnega in banovinskega obdačenja, da se pa na mesto tega uvede sistem soudeležbe banovin na dohodku iz državnih trošarinskih predmetov.«

Vse te resolucije, kakor so jih oblikovale sekcije, je skupščina na zaključnem zborovanju soglasno sprejela. Na tem zborovanju je bilo dalje določeno, da se bo vršila prihodnja skupščina v Zagrebu, ker tamkaj razen ustanovitvenega zbora skupščina še ni zasedala. Bil je spremenjen nato čl. 13 pravil v tem smislu, da se poviša število članov stalnega odbora poleg predsedništva od 12 na 16. S tem se hoče doseči, da bodo mogli voljeni biti v odbor tudi člani iz drugih krajev in ne samo iz central. Na predlog dr. B a ř i n k é iz Bratislave je bila sprejeta naslednja resolucija: »K. Pr. je sprejel z radostjo vest, da se shod pravnikov slovanskih držav že pripravlja in da se bo vršil od 8. do 10. septembra 1933 v Bratislavi. Jugoslovanskim pravnikom se priporoča, da propagirajo idejo kongresa in da se ga udeležijo v čim večjem številu.« Univ. prof. dr. V á ž n ý (Brno) je izrazil željo, da bi postali stiki med pravniki slovanskih držav živahnejši in da naj bi se razvilo ožje sodelovanje med jugoslovanskimi in drugimi slovanskimi pravniki. Želel je, da bi se spremenila pravila tako, da bi se mogel prigrasiti h kongresu jugoslovanskih pravnikov vsak absolviran pravnik iz druge slovanske države kot gost in se udeležiti kongresa z vsemi pravicami in dolžnostmi člana. — Zatem so bile volitve novega stalnega odbora. Izvoljeni so bili: za predsednika dr. Ivo Politeo, za podpredsednika dr. Milan Štojadinović in dr. Rudolf Sajovic, za člane: univ.

prof. dr. Dragoljub Arandjelović, načelnik občine Milutin Petrović, odvetnik Momčilo Janković, docent dr. Ilija Pržić (vsi iz Beograda), ban v pok. dr. Josip Šilović, docent dr. Juraj Andraassy, odvetnik dr. Matko Katičić (vsi iz Zagreba), univ. prof. dr. Metod Dolenc, odvetnik dr. Janko Žirovnik in nam. drž. tož. dr. Hinko Lučovnik (vsi iz Ljubljane), predsednik vrhovnega sodišča dr. Milan Simić (Sarajevo), odvetnika dr. Matija Vidoević in dr. Ante Perić iz Dubrovnika, odvetnik dr. Ignat Pavlas iz Novega Sada, apel. sodnik Aleksander Andrejević iz Skoplja in predsednik okrož. sod. Nikola Dragović iz Andrejevice.

V soboto, dne 8. oktobra popoldne posetila je vsa množica kongresistov bližnji Cavcat in se poklonila tamkaj spominu velikega jugoslovanskega pravnika B. Bogišića. V lepem govoru je proslavljal univ. prof. dr. Dolenc njegove zasluge in pomen za jugoslovansko pravo, pri čemer ni pozabil, da je Bogišić povsod naglašal jugoslovanski pravni etos. S tem je bila peta skupščina najlepše zaključena.

Vse dni so bile na sporedu lepe družabne prireditve, ki so jih priredili gostoljubni Dubrovčani na čast svojim gostom.

Dr. R. Sajovic.

Književna poročila.

Spektorski E.: Zgodovina socialne filozofije. Zvezek I. Od starega veka do XIX. stoletja. Slovenska Matica v Ljubljani, 1932. Str. VIII+306.

Delo je prevedeno iz ruskega rokopisa po Josipu Vidmarju. Pisatelj Evgen Spektorski, sedaj redni univerzitetni profesor na juridični fakulteti v Ljubljani, pravi v predgovoru, da si je prizadeval pokazati v splošno dostopni obliki vznik in razvoj evropske socialne filozofije. Epiteton »splošno dostopne« oblike se nam zdi, da ni na pravem mestu. Zasnova vsega dela je odlična, stil lahkoten, francosko navdahnjen..., toda pisatelj citira v njem stran za stran izreke tudi takšnih avtorjev, kateri niti petini akademskih izobražencev ne bodo poznani. Vzemimo n. pr. stran 44., kjer so vpleteni v ozirom na delovanje Platona izreki piscev Joseph de Maistre, Schleiermacher, Alfred de Vigny in Munk. V vsej knjigi ni nikjer omembe, kdo so ti možje, kdaj so živeli, kaj so pomenjali za znanost. Samo dober konverzacijski leksikon utegne tu pomagati. Ali: Na strani 50 sta citirana izreka Montaigneja in Robert von Mohla. Prvi se poslej omenja nekolikokrat v glavnem tekstu ter se navaja tudi v oddelku, ki prinaša literarne pripomočke, dvoje del o tem mislecu. O drugonavedenem pa smo zasledili začetkom navedbe o slovstvu suh citat nekega njegovega dela. Ali v obeh primerih bo čitatelj, ki bi se hotel orientirati o njuni osebnosti ali pa ki

bi želel kontrolirati citate, ki jih čita v knjigi, taval v nejasnosti, ker mu niti navedbe del med literarnimi pomočki ne morejo dati odgovora na stavljena vprašanja. Sploh je v oddelku o »slovstvu«, ki ga je Spektoriskij uporabljal, navedenih preko tisoč del, iz katerih črpa avtor svoje zamisleke in po katerih kontrolira svoja »izkustva«. Naravnost čudovita je njegova načitanost. V posebno zaslugo mu štejemo, da ni prezrl slovenskih avtorjev. V slovstvu citira dela Slovencev: Ehrlich Lamb., Glaser Iv., Gosar, Grafenauer, Grivec, Hohnjec, Kidrič, Knaflič, Kos Mil., Kovačič, Krek Greg. (pravnik), Krek J. E., Kušej, Lukman, Murko Mat., Snoj, Ušeničnik Al., Veber. Ali težko nam je spoznati odnos vsebine njihovih del na glavni tekst. Kajpada velja to skoraj popolnoma v isti meri za mnogo tujerodnih avtorjev, čeprav so svetovnega slovesa... Vse to smo si dovolili pripomniti zgolj z ozirom na odlično prikazovanje Spektoriskega, ki naj bi bilo po njegovem prizadevanju — splošno pristopno. Če to zanikamo, s tem nikakor ne iznašamo očitkov; nasprotno, mišljenja smo, da je Spektoriskij v svoji skromnosti nekako zabrisal značaj stroge znanstvenosti dela, morda iz bojazni, da ne bi vnaprej odbijal tistih, ki dobé njegovo knjigo v roke, pa niso baš naklonjeni proučevanju strogo znanstvenega štiva. Prav posebno pa bi še podčrtali, da je zgodovina socialne filozofije Spektoriskega spisana po njegovih izkustvih iz predavanj na petih univerzah. Med strokovnjaki se bije še vedno boj, na katero fakulteto spada katedra za socijologijo, ne bo pa dvoma, da spadata socialna filozofija in njena zgodovina na juridično. Ona je posestrima pravne filozofije, ker skuša pokazati smisel družbe sploh ali pa posameznih strani. Za to opozarjamo na naznanjeno knjigo naše pravnike. Delo je silno zanimivo, tudi originalno spisano. Nima značaja sistematičnega zgodovinskega značaja. Nizajo se slika za sliko po zgodovinskem redu, ali vsaka teh slik — vseh je 115 — je z večšim peresom sestavljen pregled o stanju socialnega duha, ki preveva dotično dobo. Mnogokrat opozarja avtor že vnaprej, kako so se kali iz tiste dobe razvijale in kam naj vedejo. N. pr. v poglavju (»sliki«) 31., ki govori o izvoru in bistvu srednjega veka (str. 101.) pravi čisto na kratko: »Marsikdo vidi smisel sodobne krize v tem, da je Evropa zopet na poti v nekaj novi srednji vek.« Za starejšo generacijo slovenskih pravnikov je prav posebno važno, da dobé od slovanskega učenjaka nove vidike o stikih duševnega življenja Slovanov z Germani in Romani. Kdor bo prečital poglavje o husitskem gibanju (51.), o Poljski in Moskvi (62.), ali zlasti 84. poglavje z naslovom »reforme Petra Velikega in francoska revolucija«, ta bo gledal na te probleme gotovo čisto drugače, pravilneje, nego mu jih je predstavljala germanska veda, če se je sploh z njimi hotela baviti. Spektoriskij se ozira v posebnih poglavjih na vseslovanstvo Gunduličevo in Križaničevo, vpleta na pripravnem mestu (teorija o upravi) ideje pisatelja slovenskega pokoljenja Franca Pelzhofer (nanj sta ga opozorila dr. Joža Glonar in dr. Janko Polec), posveča slednjič zadnje poglavje knjige preustroja prebivalstva v slovanskih državah in deželah. — O vsebini posameznih poglavij naj podamo samo dve tri opozoritve. Na str. 79. stoji stavek: V srednjem veku je bila vsa državna organizacija prežeta z načeli privatnega prava. Tu gre za antitezo k javnemu pravu. Na str. 116. pa čitamo, da srednji vek ni bila doba državnosti, ampak »doba družbe«. Raziskovanja J. Wackernagel-a v delu Die geisti-

gen Grundlagen des mittelalterlichen Rechts (1928.), ki ga Spektorski j v »slovstvu« ne navaja, pa kažejo, da individualizem (zavestnost lastne osebe) v srednjem veku ni bila sestavina srednjeveškega duševnega naturesla. D a h m, Das Strafrecht Italiens im angehenden Mittelalter (1931., str. 19.) navaja kot znak srednjeveške zakonodaje »das genossenschaftliche Gepräge der Rechtsordnung und die Einordnung der Einzelnen in Körperschaften.« Niti srednjeveška znanost ne pozna individualizma, vsaj vobče ne, ker častnih izjem kakor n. pr. Tomaža Akvinskega nečemo prezreti. Posledica takšne kolektivistične duševnosti je skolastika, neznanstvena znanstvenost, v pravnem življenju strogi formalizem, ki prezira v kazenskem pravu individualno krivdo. Sodimo, da se gori citirana stavka o načelih privatnega prava kot kvasu državne organizacije srednjega veka in o srednjem veku kot »dobe družbe« razhajata in da bi bila potrebna bližjega pojasnila, ali in kako naj se spravita v sklad. Podobna stvar je s trditvijo na str. 156., da so Jezuiti proglasili za načelo, da smóter opravičuje sredstva. Ta izrek je pobijalo že toliko avtorjev, da bi bilo pač umestno utemeljiti ga napram množici zanikovalcev ali vsaj priznati, da trditev ni nesporna. Za citat na str. 120. »Stadtland macht frei« pa mislimo, da je lapsus calami ali celo tiskovna pomota, ker gre seveda le za »Stadtluft«.

Raz jezikovno stališče imamo pa pač predvsem neko načelno opombo, ki se ne tiče toliko osebe prevajalca, ampak skoraj bi rekli, celokupnega slovenskega prevajalstva: Ne upošteva se strokovno izrazoslovje, čim prevajalec ni od iste fakultete, kamor spadajo termini tehnici. Tako pride, da se tudi v naznanjeni knjigi sloveni »Vergeltung« — »vračilo« (povračilo), »Ehebruch« — »zakonolomstvo« (prešuštvo), »Begriff« — »prijem« (pojem), laedere — »prizadevati« (kršiti, okrniti), »Masse« — »masa« in »množica«, ki je »Menge« (pravniko pravimo za »Masse«, »Massendelikt« itd. mnogota, mnogotni delikt, za »das Massiv« — gmota); »das Sollen« ni »dolgovanje« ampak dolžnost. »Assemblée nationale« ni »nacionalno zborovanje«, ampak narodna skupščina (str. 248). Naravnost nerazumljiv in za to neodpustljiv je izraz »mednarodno tretejsko sodišče« za Schiedsgericht namesto mednarodno razsodišče (str. 230); koliko Slovencev ve, da je »tretejski« pridevnik, prevzet iz ruščine, kolikim je znano, kaj pomenja?! — Čudno zveni tudi, da se na str. 143. proglašá izraz Gesinnung za neprevedljiv pojem, na str. 265. pa se vendarle določno prevaja z »notranje dušno stanje«. Morda se bo ugovarjalo, da ta ali oni izraz iz tobojčeka terminologov-pravnikov ni čisto pravilno izveden, ali pa da je prevzet iz drugega jezika (n. pr. »pojem« iz češkega). Mislimo, da velja še vedno usus tyrannus, in pa, da je večja neprilika, ako se ustvarja v istem času vzporedna, križajoča se terminologija, kakor pa če se uporabljajo davno udomačeni izrazi. Naj bi se to upoštevalo pri izdaji drugega dela Spektorskega zgodovine socialne filozofije, ki naj bi kmalu izšla. Ko jo dobimo v celoti, jo bomo smeli prištevatí med najbolj uspela znanstvena dela na slovenskem jeziku.

Dr. Metod Dolenc.

Pahorukov Nikolaj: Zbirka ugovora i konvencija o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima. Beograd, 1932, 518 str., 100 Din.

S to zbirko smo dobili teoretiki in praktiki v Jugoslaviji že dolgo težko pogrešano knjigo. Službene novine prinašajo le konvencije, ki jih sklepa današnja Jugoslavija. A našo Jugoslavijo veže na podlagi tzv.

minoritetne pogodbe še nekaj predvojnih pravnopomočnih konvencij, katere je bila sklenila kraljevina Srbija in ki so bile z omenjeno pogodbo razširjene na vse državno ozemlje. Te stare konvencije so bile svojčas objavljene v srbskem zborniku zakona i uredaba, ki ga v prečanskih krajih skoro ni dobiti. Zato je lepa zasluga avtorja, inspektorja v ministrstvu pravde, da je poskrbel za ponatis in zbirko vseh (47) danes v Jugoslaviji veljavnih konvencij o pravni pomoči v civ. in kaz. stvareh. Njih besedilo je navadno dvojezično; avtor prinaša le srbsko, a opozarja na netočnosti, nedoslednosti in tudi nepravilnosti tega besedila, če se primerja z besedilom v drugem jeziku, najčešče francoskem. Poleg besedila konvencij, ki tvori drugi del knjige, je napisal avtor v prvem delu (zakaj ne obratno?) »komentar« k njim. Ta komentar, avtorjevo znanstveno delo, sestoji iz ekscerpiranja določb poedinih konvencij po sistematsko urejenih snoveh. Takih snovi navaja avtor 21, dale bi se pa skrócić na manjše število. Določbe konvencij o pravdni varščini in pravdni siromaški pravici n. pr. bi se dale spojiti z določbami o pristopu tujcev na naša sodišča, ker ga otežujejo in olajšujejo. Združiti bi se dale v eno snov tudi določbe raznih konvencij o razmejitvi matrimonijalnega, adopcijskega, skrbstvenega in drugega sodstva. Z druge strani pogrešam, da se niso posebe sistematski obdelale mednarodne začasne ukrenitve, ki dobivajo v mednarodnem pravnem prometu vedno večji pomen. Preskromen je naslov knjige, iz katerega bi se sklevalo, da se bavi le z določbami konvencij. Avtor gre pravilno dalje in seznanja tudi z našimi avtonomnimi določbami, po katerih nudimo drugim državam pravno pomoč. Zbirka teh avtonomnih določb ni bila lahka, ker stoje le deloma v naši unificirani zakonodaji (od katere je del v veljavi, drugi še ne), deloma še v partikularnih zakonodajah poedinih pravnih ozemelj. Po pravici bi mogel avtor nazvati svoje delo zbirko vseh pravnih virov za jugosl. mednarodno pravno pomoč. V tesni zvezi ž njo so neke določbe prava tujcev (zlasti o pridobivanju premičnin in nepremičnin po tujcih, o ustanavljanju akc. in trg. družb po tujcih, o zaščiti njih avtor. in industr. svojine), dalje o imunitetah, prednostih in privilegijih inostranskih konzularnih oblastev pri nas in o kompetencah naših konzularnih oblastev v tujini, ki se jim avtor v knjigi tudi ni ognil. Pahorukova knjiga ima še tretji del, ki prinaša pregled tuzemskih organov za izkazovanje mednarodne pravne pomoči (ministrstvu pravde in zunanjih zadev, sodišča in drž. tožilstva), dalje pregled pri nas rezidujočih inozemskih poslaništev in konzulatov, končno mnogoštevilne (nikjer drugod objavljene) razpise Ministrstva pravde v stvareh mednarodne pravne pomoči. — Ruski pravniki so obogatili našo jugosl. pravno književnost že z vencem odličnih del. V ta venec je vpel g. N. D. Pahorukov s svojim delom nov cvet, za katerega mu dolgujemo in izrekamo globoko zahvalo. Še posebno nas veseli, da je pomagal zbirati tvarino avtorju naš ožji rojak g. Vinko Štrukelj (na delu v ministrstvu pravde), ki mu izreka že avtor zahvalo za sodelovanje.

Lapajne.

Die Wirtschaftstheorie der Gegenwart. Herausgegeben von Hans Mayer in Verbindung mit Frank A. Fetter und Richard Reisch in vier Bänden. II. Band: Wert, Preis, Produktion, Geld und Kredit. Verlag von Julius Springer. Wien. 1932. Str. 413.

Z veliko zakasnitvijo je izšel zadnji, drugi zvezek iz štirih zvezkov sestojee publikacije o »Ekonomski teoriji sedanjosti«. S tem se zaklju-

čuje cela publikacija. O treh prej izišlih zvezkih sem pisal v »Slovenskem Pravniku« v št. 11.—12. za l. 1928. Sedaj objavljeni drugi zvezek obseza razprave o vrednosti, ceni, produkciji, denarju in kreditu. Pestra vsebina teh razprav se vidi iz tega-le seznama:

O. Engländer (Prah). Wertlehre. V tej razpravi reasumira pisec svoj nauk o vrednosti in ceni, ki ga je obširno obrazložil v svojem večjem spisu »Theorie der Volkswirtschaft«. I—II (gl. mojo oceno tega spisa v »Zeitschrift für Nationalökonomie«, Bd. I, Heft 4, 1930 in Bd. III, Heft 2, 1932). M. Roche-Agussol (Montpellier). Die Werttheorie. Pisec naglašá velike zasluge psihološke teorije o vrednosti gospodarskih dobrin. W. Scott (Glasgow). Werttheorie. Razprava vsebuje interesantna pojasnila glede potreb in subjektivnega vrednotenja. F. Knight (Chicago). Das Wertproblem in der Wirtschaftstheorie. Razprava se bavi s spoznavno-teoretično in metodološko stranjo ekonomske teorije sploh in teorije o vrednosti gospodarskih dobrin posebej. G. Masci (Palermo). Die wesentlichen Bestimmungsgründe des Tauschwertes. Pisec razpravlja o faktorjih, ki določajo cene, ter se pridružuje naziranju, da je osnovni faktor mejna korist, ki predstavlja sintetičen pojav, in sicer združuje v sebi tako korist (»gusti«) kakor tudi stroške (»ostacoli«). P. Boninsegni (Losanne). Bemerkungen zu den Gleichungen des wirtschaftlichen Gleichgewichtes. Pisec podaja nove enačbe izmenjave in produkcije; enačbe so zgrajene v duhu starejše lozanske matematične šole, ker izhajajo še iz predpostavke, da je korist izmerljiva (»Nehmen wir... an, man könne den Nutzen... messen...«, str. 86), proti čemur so se v zadnjih letih izrazili številni kritiki. A. Bilimović (Ljubljana). Die Preis- und Wertlehre. Pisec razlaga dualistično teorijo o ceni, ki jo pojasnjuje s pomočjo shem, zgrajenih na predpostavki, da so potrebe, korist in drugi psihični doživljaji le primerljive, ne pa izmerljive količine. Ch. Bodin (Rennes). Preistheorie. Pisec primerja zaključke »statične« teorije cen z dejanskim gospodarskim življenjem ter naglašá važnost izpopolnitve te teorije v smislu njene »dinamizacije«. R. Liefmann (Freiburg i. Br.). Die Theorie des Monopolpreises. Pisec analizira bistvo monopola in njegove vrste ter skuša s čisto subjektivističnega stališča razložiti, kako se določajo monopolne cene; v podkrepitev svojega subjektivističnega stališča navaja ta-le razlog: »... allgemeine Preislehre hat den Preis rein subjektiv zu erklären, objektive... Momente... kommen nur in der besonderen Theorie der Preisveränderung zum Ausdruck« (str. 130); težko je, pridružiti se tej argumentaciji, ker gospodarstvo je od začetka do konca dualističnega (psihično-materijalnega) značaja in mora vsled tega tako splošna kakor posebna teorija o cenah, tako teorija o nastanku cen kakor teorija o njihovih izpremembah upoštevati i subjektivne i objektivne momente. W. Vleugels (Königsberg), Theorie der gebundenen Preisbildung, obravnava vprašanje od javne oblasti normiranih (»vezanih«) cen, ki je bilo zelo aktualno za časa vojne, za marsikatere vrste blaga pa je aktualno tudi sedaj. R. Mayer (Wien). Der Erkenntniswert der funktionellen Preistheorien. Kritische und positive Untersuchungen zum Preisproblem. V tej veliki, 95 strani obsegajoči razpravi, podaja pisec kritike o teorijah Cournot'a, Jevons'a, Walras'a, Pareto'ja in Cassel'a; pravi, da so te teorije le funkcionalne, t. j. teorija, ki ugotavlja s po-

močjo analitičnih sodb le funkcionalno razmerje med cenami in drugimi gospodarskimi pojavi, in da niso kavzalno-genetične, ker ne pojasnjujejo s pomočjo sintetičnih sodb procesa samega nastanka cen. Razen tega očita pisec tem teorijam logično napako »ὄστις πρὸς τὸν ὅτι« ker določajo cene, izhajajoč iz že obstoječih cen, ki jih smatrajo za dane. V tej kratki oceni ne morem podrobno razmotriti zanimive Mayerjeve kritike, omenim samo na kratko, da navedene teorije niso samo funkcionalne, ker razločujejo prvotne subjektivne in objektivne momente, ki so vzroki tega, kar se odigrava na trgu, in pojave tržne izmenjave, ki so posledica delovanja omenjenih vzrokov; navedene teorije ugotavljajo medsebojno funkcionalno razmerje le med posameznimi pojavi tržne izmenjave, med temi pojavi in prvotnimi momenti pa kavzalno zvezo. Istotako je nespornost, da izhajajo omenjene teorije iz vnaprej dane ocene; one preskušajo več različnih hipotetičnih cen, iz katerih bo tista odgovarjala pogojem dotičnega trga, ki privaja do tržnega ravnovesja. V tem oziru popolnoma enako postopajo tudi Böhm-Bawerk in Philippowich pri izvajanju cene dobrin iz njih subjektivne vrednosti, in R. Mayer kot pripadnik dunajske šole temu izvajanju nič ne ugovarja. R. Wilbrandt (Tübingen). Theorie der Produktion. Pisec proučuje subjektivne in objektivne faktorje, ki delujejo v produkciji, ter razmotriva različne socijološke oblike produkcije. K. Diehl (Freiburg i. Br.). Die Lehre von der Produktivität. Obravnava pojem »produktivtete«, glede katerega še sedaj obstoje v ekonomski vedi velike kontroverze. J. M. Clarc (New York). Produktion als Organisation von Nutzen und Kosten. Zanimivo razmotrivanje socijalne kontrole privatnega gospodarstva, vodstva podjetij, trgovine in tržnega prometa kot posebnih oblik produktivnega delovanja. A. Loria (Turin). Das übernormale Unterprodukt. L. Mises (Wien). Die Stellung des Geldes im Kreise der wirtschaftlichen Güter. Kratka duhovita razprava o denarju. R. Reisch (Wien). Vom Geld-, Kredit- und Notenbankwesen. Pisec razpravlja o spremembah, ki jih je preživelo denarstvo za časa vojne, o politiki emisijskih bank po vojni, o bankovcih in izpremembi njihove narave ter o bančnem kreditu in njegovem vplivu na gospodarstvo. Na koncu razprave kritizira pisec naziranja modnega pisatelja A. Hahna o možnosti razširitve bančnih kreditov pri brezdenarnem prometu. E. Kemmerer (Princeton). Zur Theorie des Geld- und Kreditwesens. Pisec med drugimi izvajanji analizira tudi denarno enačo, ki jo gradi po vzorcu znane I. Fischerjeve enačbe. T. Gregory (London). Geldtheorie und Handelsbilanz. Razprava se bavi s trgovinsko in plačilno bilanco ter z zvezo plačilne bilance z meničnim tečajem. A. Aftalion (Paris). Die Einkommenstheorie des Geldes und ihre Bestätigung durch die gegenwärtigen Phänomene. Pisec zagovarja »dohodkovno« teorijo o denarni vrednosti ter skuša verificirati to teorijo s pomočjo podatkov iz vojne dobe. Omenjena teorija, ki jo je razlagal že pred 20 leti F. Wieser, trdi namreč, da je denarna vrednost odvisna od subjektivne vrednosti, ki jo vsak izmed nas pripisuje zadnji denarni enoti svojega dohodka. Pri tem pa ne upošteva navedena teorija v zadostni meri tega, da je subjektivna vrednost zadnje denarne enote dohodka že sama odvisna od denarne vrednosti, ker cenijo ljudje denar samo zaradi njegove kupne moči. C. Bresciani-Turroni (Kairo). Kapitalmangel und Währungsstabilisierung. Takšna je vsebina zadnjega zvezka publikacije »Die

Wirtschaftstheorie der Gegenwart«. Z ostalimi tremi prej izišlimi zvezki tvori ta publikacija veliko kolektivno znanstveno delo, pri katerem so sodelovali učenjaki skoraj vsega sveta. Njihove številne razprave podajajo lepo sliko sedanjega stanja ekonomske teorije in njene sedanje problematike. Ne samo lajik, ampak tudi vsak strokovnjak najde v štirih velikih zvezkih omenjene publikacije precej novega in zase poučnega teoretičnega gradiva.

A. Bilimovič.

Dr. Flandrak Fritz. Die persönlichen Sicherungsmittel im Strafrecht und im Strafverfahren. Manz. Wien 1932. Str. VII—232.

Knjiga avstrijskega kriminalista obsega tri dele: materialno-pravni, procesualni ter pregled določb novejših načrtov kazenskih zakonikov, kolikor se nanašajo na tzv. osebna očevalna sredstva. Avtor naglašava povsem pravilno, da je bila procesualna stran vprašanja o očevalnih odredbah v teoriji dosedaj mnogo manj upoštevana kot materialno-pravna. Prav zato hoče pisatelj teoretsko premotriti vprašanje o tem, kakšen učinek ima uvedba tega novega instituta za kazenski postopek. Analiza osebnih očevalnih sredstev kot ustanove materialnega prava (I. del) služi samo kot uvod za izvajanja o procesualnih vprašanjih (II. del). Tretji del temeljite monografije dr. Flandraka pa je posvečen pregledu zadevnih določb avstr. nkz. iz l. 1912, nemških osnutkov iz l. 1919 in 1925, nemško-avstr. nkz. iz l. 1927, švic. nkz. iz l. 1918 in čehoslov. nkz. iz l. 1926. Na stvarne očevalne odredbe se avtor ne ozira, ker jih smatra za manj važne. Izmed osebnih očevalnih odredb pa upošteva v prvi vrsti tiste, ki so zvezane z odvzemom prostosti.

V svojem pojmovanju pravne narave očevalnih sredstev se pridružuje avtor tzv. dualistični koncepciji (die Zweispurigkeit der Sanktionen), ki je značilna za večino novejših kazenskih zakonikov in načrtov. S tem zavrača de lege ferenda tako kazensko pravo, ki je zgrajeno zgolj na načelu krivde (ein reines Schuldstrafrecht), kakor tudi konstrukcijo tzv. čistega očevalnega prava (ein reines Sicherungsrecht). Pravo, ki bi upoštevalo edinole storilčevo nevarnost, bi moralo nadomestiti kriterij dejanja vseskozi s kriterijem storilčeve osebnosti. Pri sedanjem stanju antropološke in biološke znanosti to pač ni izvedljivo, kajti ni mogoče, »Persönlichkeiten in annähernd so scharfe Typen wie Einzeltaten zu pressen, Persönlichkeitsbestände zu formulieren«. (Str. 15.)

Vprašanje o kumulaciji, odnosno o tzv. »vikariiranju« kazni in očevalnih sredstev rešuje F. v prid kumulaciji. V poglavju o pogojih za določitev očevalnih sredstev obravnava avtor med drugim težavno vprašanje o dejanjih nevarnih oseb, ki opravičujejo uporabo očevalnih odredb. Kot odločilen moment smatra F. notranjo vez med dejanjem nevarnih oseb in njegovim bolezenskim stanjem (str. 39). V poglavju o zastaranju očevalnih odredb nastopa pisatelj proti avtomatičnemu razširjenju splošnih norm o zastaranju na očevalna sredstva ter priporoča za take primere posebno postopanje radi ugotovitve, da li obstoji nevarnost storilca za pravni red še naprej (Str. 55.).

V drugem delu svoje knjige obravnava avtor najprej vprašanje pristojnosti glede na določitev očevalnih sredstev. V skladu s svojim načelnim stališčem o kriminalnopravnem značaju očevalnih sredstev, smatra F., da je določitev očevalnih sredstev treba prepustiti kazenskim sodiščem. Hkrati pa opozarja na nekatere specifične poteze, s katerimi se »Sicherungsverfahren« razlikuje od »Strafverfahren« (Str. 60 in nasl.).

V zvezi s tem se presoja vprašanje o modifikacijah, ki jih zahteva postopanje glede očevalnih odredb z ozirom na temeljna načela kazenskega postopka. Načelo oficijalnosti ostane nedotaknjeno, ker očevalna sredstva služijo interesom skupnosti morda še v večji meri, kot kazni. Isto velja za akuzatorno načelo, dasi izraz obtožba v tem primeru ni povsem na mestu: »In dem Wort Anklage liegt ja bereits ein gewisser Vorwurf gegen den Angeklagten und die Verhängung eines Sicherungsmittels beinhaltet keinerlei Unwerturteil über den Täter« (str. 66). Oportunitetno načelo pride do večje veljave že iz tega razloga, ker je specijalna prevencija izključni smoter očevalnih odredb. Kar se tiče načela iskanja materialne resnice, opozarja F. na potrebo, da se izpremene obstoječi predpisi glede oprostitev od dolžnosti pričevanja in sicer v smislu njene utesnitve. (Str. 71.) Tudi načelo javnosti se mora omejiti zlasti, če gre za postopanje zoper nevračunljive osebe. (Str. 72—77). Razlogi, ki jih navaja avtor v prid pritegnitvi psihijatrov kot strokovnih laičnih sodnikov (str. 83, 131), se nam ne zdijo prepričevalni. V najboljšem primeru utegnejo služiti le kot izhodišče za nadaljno diskusijo. Posebno zanimivo je poglavje o pravnih sredstvih v postopanju glede očevalnih odredb (str. 118 in nasl.). F. opozarja na pomen kriterija storilčeve nevarnosti, ki zahteva presojo vprašanja ne ex tunc, temveč ex nunc (str. 125). F. priznava hkrati, da izgubi s tem pravno sredstvo svoj tradicionalni značaj. (Str. 129.)

V tem kratkem poročilu nam ni mogoče niti naštetih vseh vprašanj, ki jih obravnava avtor v svoji monografiji. Opozorili smo radi ilustracije le na nekatera izmed njih. Velezanimiva knjiga dr. Flandrakova bi še pridobila na svojem pomenu, če bi se avtor omejil na bistvo problema in ne bi pretresal ob vsaki priliki občin vprašanj, ki neposredno ne spadajo v okvir njegovega temata. Marsikateri reformistični predlogi pisatelja so sporni, odnosno prenačelnjeni. Kljub temu je treba pozdraviti delo dr. Flandraka, ki se je pogumno lotil enega izmed težavnejših problemov modernega kazenskega prava in procesa. Vprašanja, ki jih obravnava v svoji monografiji, so brez dvoma zelo aktualna tudi za našo reformirano kazensko pravo in postopanje.

Aleksander Maklecov.

Glunger Wilhelm: Rechtstheorie und Rechtspolitik (Prolegomena zur Rechtspolitik, II. Band), Otto Maidl, München und Leipzig, 1931.

V tej knjigi nadaljuje avtor raziskavanja, ki jih je načel v prvem zvezku svojih prolegomenov k pravni politiki. (V istem založništvu; glej poročilo v Slov. Pravniku letnik XLVI., str. 63—64.) Avtor skuša dognati principe, na katerih bi moralo biti osnovano pravoznanstvo, ako naj bo podlaga pravnega udejstvovanja. V to svrhu razlikuje statični, dinamični in pragmatični pravni nazor, ki jih obravnava v poglavjih »Die Form«, »Der Inhalt« in »Das Werk«. Pragmatična usmerjenost predstavlja sintezo statike, ki je »geordnete Ruhe« in dinamike, ki je »geordnete Bewegung«. Po avtorjevem naziranju nam šele pragmatična usmerjenost razodeva poslednji smisel pravnega snovanja kot ustvarjanja večnih vrednot v enkratnem in nikoli več ponavljajočem se pravem dogajanju. V tem sintetičnem pragmatizmu, ki ga pa moramo razlikovati od filozofskega pragmatizma, se dovrši po avtorju naloga pravoznanstva, v katerem naj razumevanje obstoječega služi ustvarjanju bodočega.

Navzlic neki mistični nejasnosti, ki preveva vse Glunglerjeve spise, in nedovršenosti v posameznostih, je novo delo polno zanimivih perspektiv, ki odpirajo nove poglede na osnovne probleme teoretičnega pravo-znanstva. Tudi pretirano uporabljanje pojmov iz naravoslovnih ved (termodinamike, mehanike itd.) je v tej knjigi skoraj povsem izostalo, osnovni principi in vodilne misli pa so bolj jasno izdelani, tako da lahko z zanimanjem pričakujemo tretji zvezek napovedanih prolegomenov.

Boris Furlan.

Dr. Lubenoff G. Die Agrarreform in der Süd-Dobruđa (Rumänien). Sonderabdruck aus Band II., Nr. 3-4 der »Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht.« Berlin und Leipzig, 1931.

Kot Bolgar nastopa pisec tega spisa zelo ostro tako proti priključitvi Južne Dobruđe k Rumunski kakor proti agrarni reformi, izvedeni v njej po priključitvi. Pisec razmotriva zakon o tej reformi z dne 6. aprila 1924 in ugotavlja, da postopa ta zakon, posebno pa njegova izvedba, zelo neenako nasproti različnim kategorijam zemljiških posestnikov ter krši tako določbe rumunskega ustavnega prava o lastninski pravici kakor norme mednarodnega prava o pravicah manjšin. Spisu je dodan v iz- vlečkih nemški prevod gori omenjenega zakona z dne 6. aprila 1924 in zakona z dne 4. julija 1930, ki tvori dopolnilo k zakonu o ureditvi Nove Dobruđe.

A. Bilimović.

Skwarczyński Pawel: Stanowisko cudzoziemców w dawnem prawie polskim koronnem. Lwów, 1932. Str. 263.

Izza leta 1925. izdaja prof. Przemysław Dąbkowski (Lwów) s podporo ministrstva za vero in javno prosveto, kakor tudi predstavništva kralj. stolnega mesta Lwówa zbirko monografij »Pamiętnik historyczno-prawny«. To zbirko smo že srečali v Slovenskem Pravniku, ko je bilo govora o razpravah iz jugoslovanskega prava srednjega veka iz peresa Władysława Namysłowskiego, ki je pred prevratom služil v Bosni, pa se je po prevratu posvetil diplomatski karieri v svoji poljski domovini. Kot prvi zvezek XI. Zbornika omenjenega »Pamiętnika« smo dobili pred kratkim v roke naznanjeno delo pisatelja, ki stopa tu prvič na plan. Njegova zelo razsežna, z bogatim kritičnim aparatom opremljena monografija o pravnem stališču inozemcev v preteklem pravu Poljske (prav: »Kronske Poljske«) preiskuje za vso dobo stare polske države do leta 1795. celokupno pravo »tujincev« na javno-, kakor tudi zasebnopravnem polju. V 13 poglavjih dobimo dober pregled tistih omejitev, kojim je bil podvržen vsak na polskem državnem teritoriju bivajoč tujinec-inozemec. Zlasti gre za omejitve glede pridobivanja in posesti zemljiške lastnine, glede izvrševanja vojaških, posvetnih in veroizpovedstnih služb, pa tudi obratovanja v trgovstvu in obrtništvu. Posebej naj omenjamo VI. poglavje, ki razpravlja o »pacta conventa« iz dobe od l. 1573. do 1669. in od l. 1669. do 1764. v zvezi s tedajšnjim pravosodstvom. Že najstarejši pakt iz l. 1573. ima poseben člen, ki je posvečen tujincem. Kriminaliste bo zanimalo predvsem poglavje XI. o stanju tujincev v kazenskem pravu. Internacijsko kazensko pravo je zavzemalo v Kronske Poljske za delikte, ki so jih tujinci storili na polskem teritoriju, strogo teritorijalno načelo. Pa tudi, če je tujinec, ki je storil zločin v inozemstvu, pribežal na Poljsko, je bil podvržen jurisdikciji sodišča tistega okoliša, v katerem je bil zajet. Skwarczyński prinaša v tem pogledu zelo zanimive praktične primere celo iz 16. stoletja in ugotavlja, da so se vršile izročitve (»ekstra-

dicije») na »zdravem pojmovanju lastne koristi«, a so bile vobče fakultativne narave. Naj še omenimo, da je statut za Gdansko zabičeval ne samo gostilničarjem, ampak vsakemu grajanu, da mora gosta ali prišleca iz tujine, ki ga sprejme, seznaniti z vsebino statuta in ediktov, pa ga tudi poučiti, da se mora le-teh držati, in sicer ne samo glede prava, ampak tudi »ad fidem catholicam ejusque caeremonias et ritum antiquum Catholicae Ecclesiae«. Polsko pravo je tudi poznalo izvestne zločine, ki so jih mogli samo tujci zagrešiti, a kazen je bila konfiskacija njihove imovine. V tem poglavju obravnava pisatelj tudi vprašanje ciganov; bili so po pravnem pojmovanju »ljudje nepotrebni za organizacijo človeške družbe«. S konstitucijo iz l. 1557. je bilo zapovedano, da se naj izženó iz dežele, pa se ne smejo več sprejeti. Čudno, da je zadela enaka usoda kakor cigane, tudi Vlahe in Srbe; konstitucija iz l. 1624. jih je identificirala s potepuhi in zločinci iz navade. Fluktuacija Srbov je bila po našem mnenju posledica turškega navala, ki je baš v tej dobi najbolj osvajal zemljo in podil domačine po svetu. — Tem našim izvajanjem, ki hočejo samo v najsplošnejših potezah informirati, dodajamo še željo, da bi v doglednem času dobili enako temeljita raziskavanja, kot je naznanjena monografija, tudi o problemih iz jugoslovanske pravne zgodovine, ki jih je pač na izobilje. Najbolje se bo orientiral za svojo bodočnost tisti narod, ki pozna dobro svojo pravno in socijalno preteklost.

Dr. Metod Dolenc.

Spomenica Kongresa pravnika u Dubrovniku 1932. Zagreb. 1932. Str. 198. Cena 36 Din.

Skoro tri tedne pred dubrovniškim kongresom je izšla ta spomenica, ki obsega vse referate razen Lunačkovega. Spomenico je uredil kongresni predsednik dr. Politeo in se imamo njemu zahvaliti, da so bili objavljeni referati tolikanj časa pred kongresom, da je bilo vsakomur možno, poučiti se o vprašanjih, ki so bila stavljena na dnevni red. Poleg referatov prinaša Spomenica še kratek oris postanka in pomena naših kongresov, sestavo dosedanjih stalnih odborov in pravila kongresa. Kdor se slednjega ni udeležil, naj se seznaní z vsebino te knjige.

Dr. Lubenoff Georg: Die Verfassung Jugoslawiens vom 3. September 1931. Posebni odtisk iz »Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht.« Berlin und Leipzig. 1932. Str. 402—532.

Nacrt trgovačkog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju. Partija o deoničkim (akcionarskim) društvima. Tekst nacрта. Obrazloženje. Upitni tabak. Državna štamparija. Beograd. 1932. Str. 235.

Članki in razprave v pravniških časopisih. **Arhiv za pravne i društvene nauke. XLII. št. 3.:** Tasić Đ.: Prilog teoriji o sankcijama pravnih pravila i načelu zakonitosti. Protić B.: Primena t. 3 čl. 70. Uredbe o nabavljačkim zadrugama državnih službenika. Subotić Đ.: Pravo devotjačkog uživanja, miraza, sprema i udomljenja, s obzirom na mogućnost njihovog upisa u zemljišnu knjigu. Bartoš M.: Hipoteka u stranom novcu. Przić I.: Rad na međunarodnoj konvenciji o plenidbi vazduhoplova. Radovanović Lj.: Disciplinski otpust iz službe po § 88 Zak. o narodnim školama. — **Arhiv XLII. št. 4.:** Solovjev A.: Značaj Dubrovnika u istoriji jugoslovenskog prava. Jovanović A.: Otklanjanje novčanih poremećaja. Vesel J.: Čl. 55 Zak. o štampi i opšti principi našeg krivičnog prava. Protić B.: Primena t. 3 čl. 70 Ur. o nabavl. zadr. drž. služb. Bartoš M.: Tolerancija u bračnim odnosima. Kovačević Z.: Nadzor nad samoupravom gradova.

— **Branić št. 8.**: Vukčević R.: Rajhstag i rajhsrat u Vajmarskom ustavu. Vučković Đ.: Nekoliko sudskih odluka o § 29 Zak. o advok. Čosić F.: Nekoliko reči o primeni § 96 kriv. sud. post. — **Branić št. 9.**: Lazarević A.: Nagrada advokata kao branioca pupilne mase. Perić B.: Dokazna snaga knjiga Narodne banke. Rostovcević S.: Akuzatorski principi u izvidaju i istrazi po zakoniku o sudskom krivičnom postupku. Janković Dr.: Četvrti Kongres Međunarodne unije advokata. Čosić F.: Da li je sudija za starateljska dela dužan, da u aktu traženja intabulacije na nepokretno imanje staraoca za obezbedu masinog imanja, označi imovinu, na koju intabulaciju traži? **Branić št. 10.**: Bogatičević T.: § 29 Zakon o advokatima. Jovanović S.: Pregled sudskog zakonodavstva. — **Glossadownictwa IV, št. 11.**: Wolff E.: Ku zblizeniu prawnikow słowiańskich. Bobkowski A.: Na szlaku reform. Tylbor St.: Uwagi o projekcie prawa małżeńskiego. Glossy do Kodeksu Karnego. G. A. Ku Państwu Społecznemu. Namitkiewicz J.: V. Kongres prawnikow Kr. Jug. w Dubrowniku. — **Mjesečnik št. 9.**: Milobar F.: Svjetska ekonomska kriza i svjetska ekonomsko-monetarna konvencija. Miličić A.: Nadležnost suda za dozvolu odnosno obavu ovrhe. Žižić N.: Lastovski statut. Živić I.: Fideikomisarna supstitucija i agrarna reforma. Čulinović F.: Determinizam i krivično pravo. — † Dr. Josip Belobr. — **Policija št. 17, 18.**: Sagadin St.: Delokrug opština u pogledu mesnog redarstva (lokalne policije). Škarja I.: Opštinske finansije. Goršić F.: Saslušanje samoupravnih tela povodom izvođenja dokaza saslušanjem stranaka. Dolenc M.: Socijalna sudska pomoć kao institut krivič. procesa. Majcen St.: O nadzoru države nad opštinama. Ocokoljić N.: Opštinski službenici. Mitić P.: Pred kongres pravnika u Dubrovniku. Gajić N.: O izvršenju presuda. Popović-Jakovljević: Sticanje advokatskog titulusa. Petrović D.: Institut zahtev za zaštitu zakona po § 41/2 kriv. s. p. i pravni stabilitet. Subotić Iv.: Gubitak državljanstva usled stupanja u stranu vojnu službu. Čulinović F.: Krivični postupak pred sreskim sudovima. — **Policija št. 19, 20.**: Fuger N.: Šta je naša opština? Dolenc M.: Socijalna sudska pomoć itd. Majcen S.: O organima opštine. Petrović Đ.: Mistifikacija pravosuđa. Marinković B.: O nužnoj odbrani § 23 k. z. s obzirom na § 44 k. p. Terzijević K. O ličnim imenima Pešterac M.: Povodom donošenja novog zakona o opštinama. Đelošević B.: O pravnim lekovima. — **Pravosuđe št. 9.**: Jovanović S.: Kongres Pravnika. Bušatlić H. A.: Nadležnost sreskih šerijatskih sudova za ovjeravanje potpisa (rukoznaka) muslimana na ispravama. Goršić Fr.: Socijalna zaštita u izvršnom postupku. Matijević I.: Povlastice nekih kreditnih ustanova u pogledu naplaćivanja njihovih potraživanja. Krmpotić J.: Prava predaja darovane stvari. Petrović B.: O tužbi za naknadu štete protiv članova Državnog Saveta. Blagojević B.: Može li se podelom celokupnog potraživanja izbeći delokrug okružnog suda in fraudem legis. Vukčević R.: Granice između krivične i građanske prevare. Janković D.: Može li izvršilac javne klevete, uz primenu § 71 t. 3 k. z. biti osuđen samo na novčanu kaznu? Tauber L.: Presuda i njeno obrazloženje u sudskom krivičnom postupku. Mondšajn M.: Primjena § 88 k. z. u praksi. Umičević D.: Privatni učesnik kao subsidiarni tužilac. Tomić S.: Može li advokatski pripravnik biti branilac na okružnom sudu? — **Pravosuđe št. 10.**: Goršić F.: Socijalna zaštita itd. Mihačević J.: Obračun takse iz čl. 25 z. o taks. Solovjev M.: Res iudicata u brakorazvodnim parnicama. Blagojević B.:

Može li se podelom celokupnog . . . itd. Broz B.: O realnoj potsudnosti po gradanskom sudovniku u vezi sa § 71 Z. o unut. uređ., osn. i ispr. z. z. Subotić Đ.: Obezbeđenje prava kod novo osnovanih zemljišnih knjiga. Vragović A.: Kazna za pokušaj po našom k. z. Plakalović B.: Može li se narediti pritvor kod krivičnih dela na privatnu tužbu? Jovanović S.: Prava predsednika veća u pogledu pozivanja svedoka na glavni pretres. Munišić M.: Pobijanje činjenica na kojima se osnivaju presude krivičnih sudova. Mišić P.: Minimum kazne zatvora kod zamene novčanom kaznom? Nikolajević R.: Međunarodna pravna pomoć kod izdavanja krivaca.

Razne vesti.

Kronika društva »Pravnika«. Na mesto dosedanjega blagajnika dr. Rutarja Ignacija, ki je otvoril odvetniško pisarno na Vrhniki, je prevzel blagajniške posle dosedanji namestnik blagajnika dr. Urbanc Anton, odvetnik v Ljubljani. — Društvu so pristopili naslednji novi člani: Golouh Ciril, Zdolšek Josip, Muc Viljem, vsi odvetniški kandidati v Ljubljani, dr. Vidmar Ivan, sreski načelnik v Radovljici, dr. Ilavnik Ožbolt, starejšina sreskega sodišča v št. Lenartu, Tovornik Jakob, banovinski pristav v Ljubljani, dr. Brajša Stojan, advokat v Splitu, Svetina Anton, sreski podnačelnik v Laškem, dr. Štarkel Teodor, odvetniški kandidat v Ptujju, dr. Penko Fran, vršilec dolžnosti javnega beležnika na Vrhniki.

Osebnosti vesti. Postavljeni so: Za kasacijskega sodnika pri stolu sedmorice odd. B dr. Konda Jakob, za predsednika višjega dež. sodišča v Ljubljani Vrančič Ivan, za podpredsednika istega sodišča dr. Gradnik Alojzij, za sodnika v Dolnji Lendavi Roš Mirko. Premeščena sta sodnika dr. Farkaš Fran v Celje, dr. Dev Miroslav v Maribor. — Dalje so postavljeni: za inspektorja pri banski upravi v Ljubljani dr. Ratej Fran, za banovinskega sekretarja dr. Marčič Robert, za sreske načelnike dr. Gregorin Alojzij (Logatec), dr. Tekavčič Karel (Dravograd), Brezigar Mirko (Brezice), dr. Bratina Zvonko (Ptuj), za sreske podnačelnike Pezdič Franc (Ljubljana), Mahnič Rafael (Kranj), za pristava Deu Bogomir (Logatec) in Lazar Josip (Brezice), za predstojnika mestne policije v Mariboru dr. Hacin Lovro, za polic. svetnika v Ljubljani Gerzinič Alojzij. — Pri finančni direkciji v Ljubljani sta postavljena za direktorja dr. Valjavec Ljudevit in za njegovega pomočnika Sedlar Avgust. — Odvetniško pisarno v Ljubljani je otvoril dr. Vavpetič Lado, v Ljubljano se je preselil dr. Skaberne Franjo. — Za javne beležnike so postavljeni: Kramer Rudolf (Brezice), Kenda Josip (Brdo), Hanžič Ivan (Velike Lašče), Detiček Juro (Vransko), Ušlakar Ivan (Vrhnika), Košenina Fran (Gornji Grad), Požun Hinko (Gornja Radgona), dr. Peterlin Maks, (Dolnja Lendava), dr. Ločnik Emerik (Žužemberk), dr. Jenko Mile (Kozje), Jereb Rado (Konjice), dr. Mavrer Viljko (Kostanjevica), Lovšin Anton (Kočevje), Tavzes Fran (Kranj), Završnik Hubert (Krško), dr. Prisljan Fran (Laško), Mrevlje Anton (Logatec), Poznik Viktor (Lož), dr. Senčar Dušan (Ljutomer), Rant

Fran (Metlika), Demšar Gregor (Mokronog), Marinček Matija (Novo mesto), dr. Ivanšek Fran (Ormož), Sašelj Gregor (Prevalje), dr. Jereb Peter (Radeče), Pegan Alojzij (Radovljica), dr. Grobelnik Ljudevik (Ribnica), Škrabar Viktor (Rogatec), Stupica Fran (Sv. Lenart), Vimpolšek Josip (Sevnica), Kolenc Ivan (Slovenska Bistrica), dr. Kunc Rasto (Slovenjgradec), Mastnak Fran (Trebnje), Svetlič Janko (Tržič), Maležič Peter (Cerknica), Krisper Fran (Črnomelj), šink Stevo (Škofja Loka), Križan Ferdo (Šmarje pri Jelšah), Krajger Anton (Šoštanj), Galle Anton, Hafner Mato, dr. Kuhar Andrej, Pleiweiss Karel, dr. Krevl Josip (vsi v Ljubljani), Ašič Ivan, dr. Šorli Ivo, dr. Bartol Anton (vsi v Mariboru), Burger Fran, dr. Stojan Ivan (oba v Celju), Koder Anton, Jezovšek Vladimir (oba v Murski Soboti), Carli Anton, Seunig Lavoslav (oba v Ptuj). — V pokoj so stopili: predsednik viš. dež. sodišča v Ljubljani dr. Rogina Anton, direktor finančne direkcije v Ljubljani dr. Povalej Josip in pomočnik istotam Špinder Martin. — Umrli so viš. sod. svetnik v pok. Škerlj Ivan, kasac. sodnik v pok. in odvetnik Milčinski Fran, odvetnik dr. Vodusek Konrad, višji sodni svetnik v pok. Gallinger Alfonz, vladni svetnik v pok. dr. Laharnar Peter.

Umrli. Dne 24. oktobra t. l. je nenadoma umrl kasacijski sodnik v pok. in odvetnik Fran Milčinski. Naša ožja domovina in tudi mlajši pravniški rod ga poznata le kot humorista, starejšim pa bo znano, da je že v letih pred vojno kot varstveni in mladinski sodnik hodil po tistih potih, sicer ne še tako jasno določenih, ki so danes stožer mladinskega prava. Svoja izkustva v tem pogledu je razvil v svojem predavanju »Iz delovanja mladinskega sodnika«, priobčenem v Slov. Pravniku 1910, str. 97. Žal, da je bil z izbruhom vojne njegov mladinski oddelek na okrajnem sodišču v Ljubljani ukinjen in s tem prekinjena kontinuiteta z delovanjem po naših novih kazenskih zakonih. Informativen je tudi njegov člančič »O narodnih pravnih običajih« (Slov. Pravnik 1914, str. 366.). V mlajših letih je bil Milčinski skozi osem let društveni knjižničar, je prvi uredil Pravnikovo knjižnico, pomagal dr. Babniku pri urejevanju gradiva za »terminologijo« ter zalagal Slov. Pravnik dolgo časa s civilnimi odločbami. Vse to mu zagotavlja trajen spomin v društvenih analih. — Par dni pred Milčinskim, dne 21. oktobra t. l. je umrl pesnik in prevajalec Anton Funtek. Ni prevajal le leposlovnih del, marveč je bil od prevrata dalje urednik Uradnega lista in je prevedel zanj vse v njem do srede leta 1930 objavljene zakone, naredbe itd., medtem tudi prve velike enote judicijalne. Funtkovo delo se mnogo razlikuje od dela prejšnjih prevajalcev. Prekaša jih po točnosti prevoda, pa tudi po kakovosti jezika; pravniki so mu večkrat očitali, da je žrtvoval na ljubo lepemu izrazu točnost. Ta očitek sicer ni bil vedno utemeljen, ker je treba priznati, da se je zdelo marsikaj netočno le zaradi tega, ker je bilo naše uho navajeno tujega, germanskega izražanja. Spoznal pa je Funtek pravilno, da gre ustvarjati novo terminologijo le v zvezi s pravniki in se je zato češče posluževal njih nasvetov. Ni mu sicer v tem vedno uspelo, vendar pa bo po smernicah, po njem postavljenih, graditi dalje. V tem so njegove zasluge za pravniško izrazoslovje nepobitne.

Dr. R. S.

Obvestitev zasebnega udeleženca o ustavitvi kazenskega postopka. Višje deželno sodišče v Ljubljani se je bavilo z vprašanjem, kdo mora obvestiti zasebnega udeleženca o tem, da je državni tožilec odstopil od pregona med pripravljalnim postopanjem, kajti obvestitev zasebnega udeleženca za dobo, ko je stopila postavitve pod obtožbo v veljavo, je točno urejena v § 219 odst. 4 k. p. in v tem stanju procesa ni več razlike med pozivedbami in preiskavo.

Ko gre za snov, ki se tiče zasebnega udeleženca, se mora iskati rešitev stavljenega vprašanja v IV. poglavju, odd. II. sodnega kazenskega postopnika, kjer urejuje zakon pravice in dolžnosti oškodovanca, ki se je pridružil kazenskemu postopanju zaradi ostvaritve svojega zasebnopravnega zahtevka (§ 6 k. p.). Postopek proti zasebnemu udeležencu za primer, da je državni tožilec odstopil od pregona, je urejen načelno zgolj v § 53 k. p. Določbe §§ 44 in 96 k. p. nimajo namena, da uredi postopek v razmerju z zasebnim udeležencem, oba govorita le o oškodovancu in nalagata državnemu tožilcu neke dolžnosti proti njemu. Pri teh določbah, ki se ne ozirajo na določbe § 53 k. p. gre očitno za neizglajeno redakcijo zakona, ki jo more odpraviti pač le zakonodaja, nikakor pa ne urejuje postopka v razmerju z zasebnim udeležencem. Za rešitev stavljenega vprašanja jih torej ni pritegniti.

V § 53 k. p. je urejen predvsem v prvem odstavku primer, da je državni tožilec zavrnil raznaniilo, ne da bi se vršilo kako postopanje na sodišču. Izraz zasebni udeleženec je tu toliko preuranjen, ker še ni bilo kazenskega postopanja, kateremu bi se mogel pridružiti, naj pa kaže na to, da mora oni, ki hoče pokreniti kazensko postopanje, že v svojem predlogu navesti vse ono, kar je potrebno, da more sodišče presoditi, ali mu gre svojstvo zasebnega udeleženca, ki edino more nastopati kot subsidijarni tožilec.

V drugem odstavku pa določa zakon, kako je postopati, če je državni tožilec med postopanjem odstopil od pregona. Najprej se vpraša, v kakšnem smislu rabi tu zakon besedo »postopanje«. O postopku govori zakon v več primerih in ne rabi tega izraza dosledno; načeloma pa rabi ta izraz, ko govori o pripravljalnem postopku (pogl. 1—14), tako za poizvedbe kakor za preiskavo, (primerjaj: §§ 1 do 6, 9—11, 14, 17, 20, 22, 23, 25, 29, 36, 41, 44¹, 50², 51, 53—57, 61, 66; 70; 92; 93; 96; 108³; 110; 129, 130, 152, 153, 161, 164, 174, 176, 200.). Tudi iz antiteze s prvim odst. § 53 k. p. se vidi, da misli zakon v drugem odst. tega paragrafa z besedo »postopek« tako na poizvedbe kakor na preiskavo. Ni torej dvoma, da velja § 53 odst. 2 k. p. tako za poizvedbe, kakor tudi za preiskave. To mnenje je podprto nadalje po besedilu 3. odst. § 53, ki izrečno omenja tudi preiskavo. S tem zaključkom določba § 108 odst. 3 k. p. ni v nasprotju, ker ta določba ne ureja postopanja, če je preiskava ustavljena na tožilčev predlog, marveč se nanaša zgolj na drugi odstavek § 108 k. p., če se preiskovalni sodnik ne strinja s tožilčevim predlogom in če ustavi preiskavo sodišče z rešitvijo (§ 11 t. 1 k. p.). To kaže že okolnost, da je v tem odstavku odrejena obvestitev tožilca, ki je v primeru prvega odstavka odveč, ko je postopanje z izjavo tožilca končano in je ustavitve po preiskovalnem sodniku zgolj poslovnorednega pomena, kakor bo to še pozneje razloženo. Končno je treba upoštevati 2. odst. zadnji stavek § 53, ki izrečno veže posledice zamude zgolj na primerno obvestilo sodišča.

Glede na vse to izreka plenarni senat višjega deželnega sodišča na prvo vprašanje nastopno mnenje: V primerih, ko je vodilo sodišče (bodisi sresko sodišče, bodisi preiskovalni sodnik) poizvedbe, obvešča zasebnega udeleženca o odstopu državnega tožilca od pregona (§ 96 k. p.) sodišče, ki je vodilo poizvedbe, prav to velja za preiskovalnega sodnika v primeru preiskave, če državni tožilec umakne svoj zahtevek za pregon ali če izreče po končani preiskavi, da ni osnove za nadaljnji pregon. (§ 108 odst. 1 k. p.)

Drugo vprašanje, ali je v primerih, da odstopi državni tožilec od pregona ali če umakne predlog na preiskavo, predhodno obvestiti zasebnega udeleženca in šele po poteku 8-dnevnega roka ustaviti postopanje ali se mora ustavitev izreči takoj, teoretično ni važno, ker taka ustavitev zasebnega udeleženca ne prejudicira, ko mu daje zakon pravico nadaljevati postopanje vkljub ustavitvi (§ 53 odst. 4 k. p.). Ustavitev postopanja vsled izjave državnega tožilca v smislu §§ 96 k. p. in 108 odst. 1 k. p. sploh ni nobena konstitutivna rešitev, marveč zgolj dejanska ugotovitev, da je sodno postopanje končano, ker ni več predloga na pregon. S tem pride do izraza zgolj akuzatorično načelo, na katerem je zgrajen naš kazenski postopek. Že iz tega bi sledilo, da postopanja ni ustaviti, dokler more nastopiti še drug od zakona za pregon upravičen tožilec. Sicer pa zakon sam v § 53 odst. 2 in 3 izrečno odreja, da ustavi sodišče kazensko postopanje šele, ko je zasebni udeleženec zamudil staviti predlog na nadaljnji pregon. Določba § 96 k. p., da mora preiskovalni sodnik ali sresko sodišče ustaviti nadaljnje posredovanje, čim izjavi državni tožilec, da ni osnove za pregon, ni nasprotno gorenji določbi, ker domneva, da ni zasebnega udeleženca, ko omenja v nadaljnjem zgolj oškodovanca. Od določb §§ 96 in 108 k. p. velja za primer, da se je oškodovanec pridružil kazenskemu postopanju, zgolj to, da je osumljenca odnosno obdolženca, če je v priporu odnosno v preiskovalnem zaporu, takoj izpustiti v prostost, čim odstopi državni tožilec od pregona, kar ustreza določbi § 119, odst. 1 k. p., da je moči odrediti in torej tudi vzdržati preiskovalni zapor zgolj na predlog državnega tožilca.

Višje deželno sodišče izreka torej na drugo vprašanje to-le mnenje: Sodišče ne ustavi kazenskega postopanja (poizvedb in preiskave) v primeru, da se mu je pridružil zasebni udeleženec takoj, ko je podal državni tožilec svojo izjavo v smislu § 96 k. p. oz. § 108 k. p. da odstopa od pregona oziroma, da ni osnove za nadaljnzi pregon, marveč šele po preteku 8-dnevnega roka, določenega v smislu § 53 k. p. za izjavo zasebnega udeleženca, da hoče nadaljevati pregon.

Vprašanje, kje mora zasebni udeleženec izjaviti po § 53 k. p., je točno rešeno v § 92 odst. 4 k. p. Po tej določbi mora zasebni udeleženec izročiti svoj zahtevek glede kaznivih dejanj, za katera je pristojno okrožno sodišče, le temu. Ko zakon ne dela razlike, ali je bil zasebni udeleženec obveščen o izjavi državnega tožilca, da odstopa od pregona, od sreskega sodišča ali od preiskovalnega sodnika, velja ta določba tudi za primer, da je vodilo poizvedbe sresko sodišče. Dosledno določbi § 92 odst. 4 omenja tudi § 95 odst. 4 k. p. zgolj preiskovalnega sodnika in govori v svojih

prvih odstavkih, ki urejajo poizvedbe, ki jih vodi sresko sodišče, zgolj o razmerju sreskega sodišča napram državnemu tožilcu. Izjemna določba § 84 odst. 2 k. p. pa tu nima mesta, ko velja zgolj za pravne leke in za ugovor zoper obtožnico.

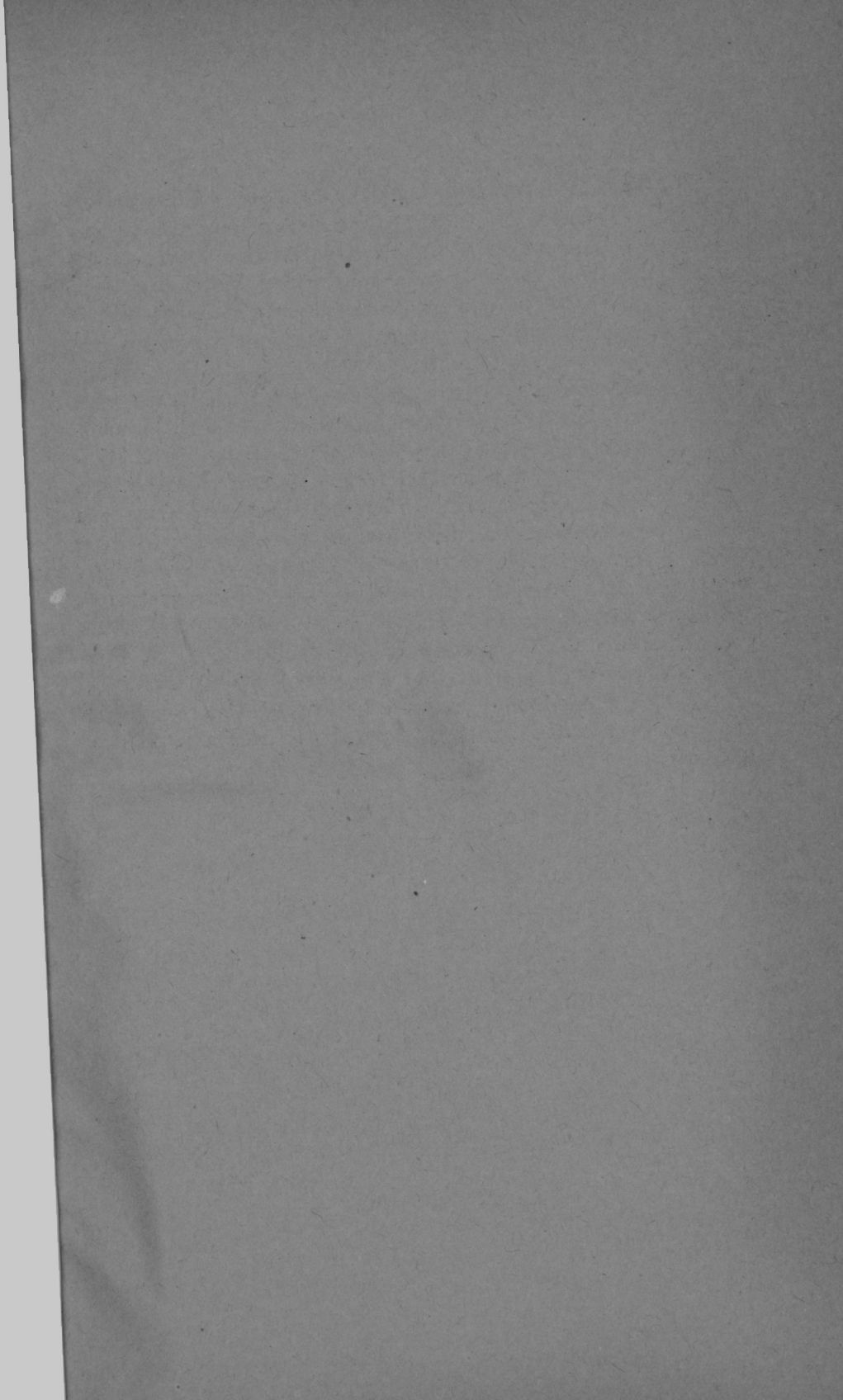
Mnenje višjega deželnega sodišča glede tretjega vprašanja se torej glasi: Zasebni udeleženec mora predlagati nadaljevanje pregona vedno pri okrožnem sodišču, ako gre za kaznivo dejanje, ki ga sodi okrožno sodišče.

Okrajno sodišče, ki mu dojde tak predlog zasebnega udeleženca, je dolžno, da ga nemudoma predloži okrožnemu sodišču, ker je merodajen za pravočasnost predloga zgolj dan, katerega dospe predlog okrožnemu sodišču. (Opomb. ured.: Primerjaj s tem tudi razpis min. pravde z 4. aprila 1931 št. 38713 P/1 v zbirki Pravosuda str. 18.)

Udruženje za pomorsko pravo kraljevine Jugoslavije. Ko je zasedala V. glavna skupščina kongresa Jugoslovanskih pravnikov v Dubrovniku, se je vršil tudi občni zbor Jugoslovanskega udruženja za pomorsko pravo. Kot znano, je bilo to udruženje osnovano v naši državi po prevratu z glavno nalogo, da propagira zenačenje pomorskega prava. V tem pogledu si je jugoslovansko udruženje osvojilo program anverškega »Comité maritime international«. Poleg tega ima udruženje namen, širiti poznavanje pomorskega prava, sodelovati pri kodifikaciji pomorskopravnih norm in pospeševati domače pomorstvo.

Udruženje je pod predsedstvom blagopokojnega dr. A. Verone in pod tajništvom docenta dr. J. Moga na razvilo zelo živahno delavnost. Bilo je v stalnem stiku z omenjenim društvom v Anversu, odgovarjalo je na razna vprašanja, katera mu je ta komite pošiljal, sodelovalo je pri raznih projektih za kodifikacijo našega pomorskega prava itd. Zbog smrti predsednika dr. Verone in nekaterih sprememb v osebah drugih odbornikov je nastala potreba po izpopolnitvi odbora. Na zadnjem občnem zboru je podal tajnik docent dr. Mogan o delovanju obširno poročilo, katero je bilo soglasno sprejeto. Konstituiral se je nov odbor, v katerem je prevzel predsedstvo prof. dr. Šilović, za tajnika pa je bil ponovno izbran velezaslužni docent dr. Mogan. V ostalem odboru so naši priznani strokovnjaki pomorskega prava iz vse države. O delovanju udruženja bo naš časopis stalno poročal.

Prvi shod pravnikov slovanskih držav v Bratislavi. Na dubrovniškem kongresu jugoslovanskih pravnikov je poročal glavni tajnik dr. Bařinka o shodu pravnikov slovanskih držav. Pripravljalna dela napredujejo dobro. Generalni tajnik upa, da se mu je posrečilo, dobiti referente iz vseh držav, tako da je v tem pogledu shod zasiguran. Terminološki slovarček slovanskih jezikov je v rokopisu tudi že skoro gotov. Dokončno se je določilo, da se bo vršil shod v dneh 10. in 11. septembra 1933.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavlajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika in letniki „Slovenskega Pravnika“ od l. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1932 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sódnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.

